

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЄВРОПЕЙСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Серія: Навчально-методичні посібники

**Сірко Р.Б.
Варгуляк О.Г.
Соцький А.М.
Мельничук Р.В.**

АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС

Навчально-методичний посібник

Чернівці – 2026

УДК 342.9:342(92)073
А313

Рекомендовано Вченою радою
ПВНЗ «Європейський університет»
(протокол №4 від 29 квітня 2026 р.)

Автори:

Сірко Ростислав Богданович – д.ю.н., професор, директор Чернівецької філії ПВНЗ «Європейський університет»

Варгуляк Олена Геннадіївна – д. філос., доцент, доцент кафедри державно правових дисциплін ПВНЗ «Європейський університет»

Соцький Андрій Михайлович – к.ю.н., доцент кафедри державно правових дисциплін ПВНЗ «Європейський університет»

Мельничук Роман Васильович – к.ю.н., доцент кафедри державно правових дисциплін ПВНЗ «Європейський університет»

Рецензенти:

Приймаченко Д.В. – д.ю.н., професор, Проректор з наукової роботи Університету митної справи та фінансів

Чорна В.Г. – д.ю.н., професор заступник завідувача кафедри публічного та міжнародного права ННІ «Юридичний інститут» Київського національного університету ім. Вадима Гетьмана

Батанова Л.О. – к.ю.н., доцент кафедри морського, митного та інформаційного права Національного університету «Одеська юридична академія»

Сірко Р.Б., Варгуляк О.Г., Соцький А.М., Мельничук Р.В.

А313 Адміністративне право та процес: навч.-метод. посіб. (Серія «Навчально-методичні посібники»). Чернівці: Технодрук, 2026. 64 с.

Навчально-методичний посібник «Адміністративне право та процес» присвячений комплексному висвітленню основ адміністративного права та адміністративного процесу України. У ньому розглядаються ключові теоретичні та практичні питання: поняття та система адміністративного права, джерела та адміністративно-правові норми, статус суб'єктів адміністративного права та структура публічної адміністрації. Окрема увага приділена формам і методам публічного адміністрування, актам органів виконавчої влади, вимогам до їх прийняття та порядку оскарження. Посібник також охоплює питання адміністративної відповідальності, провадження у справах про адміністративні правопорушення, основи адміністративного процесу та стандартизовані алгоритми адміністративних процедур. Значна частина матеріалу присвячена адміністративному судочинству, моделюванню розгляду справ про оскарження рішень органів влади та сучасним способам захисту прав у публічно-правових спорах.

Навчально-методичний посібник містить навчально-методичні матеріали з адміністративного права та процесу: програму курсу, завдання для роботи на семінарських заняттях та для самостійної роботи, теми рефератів, питання на залік, рекомендована література та нормативно-правові акти, які дозволять студентам краще засвоїти, закріпити та систематизувати вивчений матеріал.

Посібник призначений для студентів юридичних факультетів, викладачів, працівників органів публічної влади та всіх, хто цікавиться питаннями публічного управління та правозастосування. Навчально-методичний посібник буде корисним студентам юридичних спеціальностей ВУЗів, магістрам, аспірантам, викладачам, науковим співробітникам тощо. Питання, що розглянуті у посібнику можуть бути корисними для працівників публічної служби, спеціалістів у сфері публічного адміністрування та суддів тощо.

УДК 342.9:342(92)073

ЗМІСТ

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ	4
ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН	9
ЗМІСТ ПРОГРАМИ ЗА ТЕМАМИ ЛЕКЦІЙ	10
ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ	31
ТЕМАТИКА РЕФЕРАТІВ.....	43
ТЕСТИ, КЕЙСИ ТА ЗАВДАННЯ.....	46
ПИТАННЯ ДО САМОКОНТРОЛЮ.....	55
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА	58

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Адміністративне право є однією з фундаментальних галузей правової системи України, оскільки саме воно регулює взаємовідносини між державою та людиною, визначає порядок організації та діяльності органів виконавчої влади, а також встановлює механізми забезпечення законності у сфері публічного управління. В умовах сучасних реформ державного управління, цифровізації адміністративних процедур, впровадження сервісної моделі діяльності органів влади та підвищення стандартів прозорості й підзвітності роль адміністративного права значно зростає.

Особливої ваги набуває вивчення адміністративного процесу та адміністративного судочинства. Саме через адміністративні процедури реалізується надання адміністративних послуг, прийняття владних рішень, розгляд звернень громадян і врегулювання управлінських спорів. Адміністративне судочинство, у свою чергу, забезпечує реальний контроль за діяльністю суб'єктів владних повноважень та гарантує ефективний захист прав громадян від неправомірних рішень, дій або бездіяльності органів влади.

Вивчення адміністративного права та процесу дозволяє сформувати необхідні компетентності для роботи у сфері публічного адміністрування, юриспруденції, фінансового та територіального управління, дає розуміння принципів функціонування сучасної держави. Знання, отримані в межах цієї дисципліни, є важливими для формування правової культури, розвитку демократичного врядування та створення ефективних механізмів взаємодії між державою і суспільством.

Саме тому запропонований навчально-методичний посібник сприятиме комплексній підготовці фахівців, здатних розуміти, аналізувати та застосовувати норми адміністративного права, забезпечуючи належне правове регулювання у сфері публічної влади.

Предметом дисципліни «Адміністративне право та процес» є система суспільних відносин, що виникають у сфері публічного управління між органами державної влади, органами місцевого самоврядування, їх посадовими особами та фізичними і юридичними особами. Дисципліна охоплює правові механізми організації та діяльності публічної адміністрації, порядок реалізації владних повноважень, прийняття адміністративних актів, застосування заходів адміністративної відповідальності, а також процедури вирішення публічно-правових спорів у адміністративному судочинстві. Таким чином, предмет дисципліни поєднує адміністративно-правові норми, адміністративні процедури та механізми судового контролю у публічній сфері.

Метою дисципліни є формування у здобувачів освіти цілісного уявлення про природу та функції адміністративного права, його місце у правовій системі та роль у забезпеченні ефективного публічного управління. Також мета полягає у розвитку навичок практичного застосування адміністративно-правових норм і процедур, умінь аналізувати діяльність органів влади, захищати права та законні

інтереси громадян у сфері публічних правовідносин та брати участь у адміністративному та судовому провадженні.

Завданням навчання є формування знань, умінь і компетентностей, необхідних для розуміння та практичного забезпечення законності в діяльності публічної влади. Основними завданнями є:

засвоєння фундаментальних понять, принципів і категорій адміністративного права;

вивчення системи суб'єктів публічної адміністрації та особливостей їх правового статусу;

розуміння природи адміністративних актів, їх структури, видів та вимог.

формування навичок аналізу адміністративно-правових норм і актів;

оволодіння методами складання адміністративних документів і процедурних алгоритмів;

уміння застосовувати законодавство під час вирішення типових управлінських ситуацій;

набуття досвіду роботи з адміністративними справами і моделями судового розгляду.

вивчення порядку провадження у справах про адміністративні правопорушення;

оволодіння алгоритмами адміністративної процедури та процедурою надання адміністративних послуг;

розуміння механізмів оскарження рішень, дій чи бездіяльності органів влади;

набуття знань про стадії та правила адміністративного судочинства.

Метою проведення **семінарських занять** – є формування у студентів системи правових знань з курсу «Адміністративне право та процес», основою яких є набуття практичних навичок щодо використання теоретичних знань та вміле застосування нормативних актів у процесі здійснення практичної діяльності у відповідному фаховому напрямку.

Під час семінарських занять за результатом виставляється диференційована оцінка. При цьому враховується повнота і правильність відповіді, вміння проаналізувати законодавство тощо.

Самостійна робота студентів є одним з найважливіших видів навчальної підготовки, вона сприяє глибокому засвоєнню дисципліни, формуванню наукового світогляду, набуттю навичок правильного застосування правових норм. Метою самостійної роботи є надання можливості студентам закріпити і поглибити знання з основних тем навчальної дисципліни та тем, що розглядаються на лекційних та семінарських заняттях, формування у студентів навичок самостійного користування нормативно-правовими актами, здійснення контролю за самостійним вивченням студентами рекомендованої наукової та навчальної літератури тощо.

Самостійна робота повинна здійснюватися систематично. В процесі підготовки необхідно органічно поєднати засвоєння теоретичних та практичних знань. Навчально-методичним підґрунтям повинні бути конспекти лекцій,

підручники, посібники, нормативно-правові акти, а також рекомендована спеціальна література. Головне завдання полягає у розвитку здібностей усвідомлювати найважливіші категорії дисципліни.

При самостійній підготовці студенти повинні опрацювати споріднені питання, що обговорювалися на заняттях, проаналізувати необхідні нормативно-правові акти і, якщо потрібно, зробити витяги з них, законспектувати основні положення праць зі списку рекомендованої літератури, скласти тези своїх доповідей, а також потрібну інформацію, що може відображатися у рефератах.

Реферат – це індивідуальне завдання, яке сприяє розширенню та поглибленню теоретичних знань студентів з окремих тем навчальної дисципліни, формує навички самостійної роботи з навчальною та науковою літературою, митним законодавством, практичними завданнями.

Методичні рекомендації щодо написання рефератів.

1. Структура реферату

Реферат має складатися з таких елементів:

Титульна сторінка (за вимогами закладу освіти).

Зміст.

Вступ (1–1,5 стор.):

актуальність теми;

мета і завдання роботи;

об'єкт і предмет дослідження.

Основна частина (8–12 стор.):

виклад теоретичного матеріалу;

аналіз законодавства;

сучасні наукові підходи;

приклади з практики (за наявності).

Висновки (1–2 стор.):

узагальнення результатів;

формулювання власної позиції;

пропозиції щодо вдосконалення законодавства або практики.

Список використаних джерел.

Додатки (за потреби).

2. Вимоги до оформлення

Обсяг: 12–18 сторінок.

Шрифт: Times New Roman, 14 pt, міжрядковий інтервал 1,5, поля 2 см.

Нумерація сторінок: з 2-ї сторінки (титул не нумерується).

Посилання — у вигляді:

[1, с. 12] або (Закон України «...», ст. 5).

Список літератури оформлюється згідно з ДСТУ 8302:2015.

3. Вимоги до змісту

Реферат має носити аналітичний, а не лише описовий характер.

Обов'язковий аналіз чинного законодавства, зокрема КУпАП, КАС України, профільних законів.

Бажано використовувати:

практику органів виконавчої влади;
судову практику (ЄДРСР);
наукові публікації.

4. Основні помилки, яких слід уникати
надмірне переписування тексту законів;
використання застарілих джерел;
відсутність логічної структури;
відсутність висновків;
відсутність посилань на джерела.

Методична структура курсу. Викладання дисципліни здійснюється у формі лекцій, проведення семінарських занять та самостійної роботи студентів.

Лекційні заняття передбачають викладення теоретичного матеріалу безпосередньо викладачем. Лекції охоплюють основний матеріал навчальної дисципліни. Мета лекції – формування теоретичної та методологічної основи для поступового засвоєння основних положень курсу. У ряді випадків лекція виступає в якості основного джерела інформації: якщо деякі теми або питання не знайшли свого відображення в підручниках та навчальних посібниках, якщо мають місце зміни в законодавстві, якщо окремі теми або питання є складними для засвоєння при самостійному вивченні.

Семінарське заняття – це форма навчального заняття, на якому студентами вивчаються попередньо визначені теми навчальної дисципліни шляхом відповідей на питання викладача. Така форма навчання спрямована на формування у студентів практичних навичок застосування теоретичних знань та діючого законодавства при вирішенні практичних завдань. Викладачем організовується дискусія по проблемним питанням теорії та практики митного права. Викладачем оцінюються виступи студентів, їх участь у дискусії, знання та вміння відстоювати власну позицію.

Самостійна робота студентів є складовою навчального процесу, основним засобом опанування навчального матеріалу у поза аудиторний час. Мета самостійної роботи – засвоїти в повному обсязі навчальну програму і сформувати самостійність як важливу професійну якість, сутність якої полягає в умінні систематизувати, планувати та контролювати власну діяльність. Завдання самостійної роботи студентів з дисципліни – засвоєння, закріплення та систематизація відповідних теоретичних знань, а також їх застосування при виконанні практичних завдань. Самостійна робота студентів забезпечує їх підготовку до поточних аудиторних занять. До основних форм самостійної роботи студентів належать такі: опрацювання прослуханого лекційного матеріалу, рекомендованих нормативних актів та літератури; вивчення та конспектування питань, передбачених для самостійного опрацювання; розв’язування задач; підготовка до семінарських занять; підготовка до різних форм поточного контролю; підготовка до заліку.

Метод навчання – взаємопов’язана діяльність викладача та студентів, спрямована на засвоєння студентами системи знань, набуття умінь і навичок, їх виховання і загальний розвиток.

Контроль знань студентів – це невід’ємна і важлива частина процесу навчання, відповідальний етап на шляху від незнання до знання, від неповного знання до більш точного і більш повного.

1. **Поточний контроль знань** на лекційних і практичних заняттях (у формі усного опитування, письмових тестів, вирішення практичних завдань) є засобом виявлення ступеня сприйняття (засвоєння) студентами навчального матеріалу.

2. **Модульний контроль знань** (у формі письмової модульної контрольної роботи) є показником якості вивчення студентами окремих розділів, тем і пов’язаних з цим пізнавальних, методичних, психологічних і організаційних якостей студентів.

3. **Підсумковий контроль знань** (у формі заліку) є показником дійсного змісту знань студентів за обсягом, якістю і глибиною та вміннями застосовувати їх у практичній діяльності.

Підсумкова оцінка, виражена за 100-бальною шкалою, переводиться в оцінку за національною шкалою та шкалою ECTS відповідно до наведеної таблиці:

Оцінка за бальною шкалою	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, диференційованого заліку, курсової роботи, практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов’язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов’язковим повторним вивченням дисципліни

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Тема заняття	Аудиторні заняття		Самостійна робота
	Лекції	Практичні	
Тема 1. Поняття, предмет і система адміністративного права України	2	2	8
Тема 2. Джерела адміністративного права. Аналіз адміністративно-правових норм	2	2	8
Тема 3. Суб'єкти адміністративного права. Публічна адміністрація	2	2	8
Тема 4. Форми та методи публічного адміністрування	2	2	8
Тема 5. Акти органів виконавчої влади: поняття, види, вимоги до них	2	2	5
Тема 6. Адміністративна відповідальність. Проведення у справах про адміністративні правопорушення	4	4	5
Тема 7. Адміністративний процес. Складання алгоритму адміністративної процедури	2	2	8
Тема 8. Адміністративне судочинство. Моделювання судового розгляду адміністративної справи	2	2	8
Разом:	16	16	58

ЗМІСТ ПРОГРАМИ ЗА ТЕМАМИ ЛЕКЦІЙ

Тема 1. Поняття, предмет і система адміністративного права України

1. Поняття адміністративне право та його основні ознаки.
2. Предмет адміністративного права.
3. Система адміністративного права України.
4. Сучасні тенденції розвитку адміністративного права в Україні.

Основний зміст

Адміністративне право – це галузь публічного права, норми якої регулюють суспільні відносини, що виникають у сфері публічного управління між органами державної влади, органами місцевого самоврядування, їх посадовими особами та іншими учасниками адміністративно-правових відносин.

Головним призначенням адміністративного права є забезпечення організованості, ефективності та законності у діяльності публічної адміністрації, а також захист прав і свобод фізичних та юридичних осіб у сфері управлінської діяльності.

Основними ознаками адміністративного права необхідно відзначити:

1. Публічно-правовий характер. Норми встановлюються державою та регулюють владні управлінські відносини.
2. Адміністративна влада і підпорядкованість. Відносини часто мають імперативний характер: одна сторона наділена владними повноваженнями.
3. Регулювання сфери публічного управління. Галузь охоплює всі види управлінської діяльності – від надання адміністративних послуг до забезпечення громадського порядку.
4. Захисна функція щодо прав людини. Галузь встановлює механізми оскарження рішень адміністрації, адміністративну відповідальність посадових осіб.
5. Комплексний та динамічний характер. Адміністративне право активно змінюється відповідно до реформ державного управління та європейських стандартів.

Предмет адміністративного права становлять суспільні відносини, які виникають:

1. У процесі реалізації публічної влади органами виконавчої влади, місцевого самоврядування та іншими суб'єктами публічної адміністрації.
2. У зв'язку з наданням адміністративних послуг (реєстрація, видача дозволів, ліцензування, оформлення документів).
3. Під час забезпечення публічної безпеки та громадського порядку.
4. У сфері державного нагляду і контролю, коли адміністрація перевіряє дотримання законодавства суб'єктами господарювання або громадянами.

5. У процесі проходження державної служби та служби в органах місцевого самоврядування.

6. У зв'язку з притягненням до адміністративної відповідальності за вчинення адміністративних правопорушень.

7. У діяльності виконавчих органів щодо управління державним майном, ресурсами та фінансами.

Отже, предметом галузі є не всі відносини між державою і громадянами, а саме ті, що мають управлінський, виконавчо-розпорядчий характер.

Сучасні тенденції розвитку адміністративного права в Україні:

1. Європеїзація та імплементація стандартів ЄС. Найважливішим орієнтиром є стандарти публічного адміністрування SIGMA, принципи належного врядування та адміністративні процедури, що відповідають європейській традиції адміністративного права.

2. Кодифікація адміністративно-правових норм. Прийняття 17 лютого 2022 року Закону України «Про адміністративну процедуру» є важливим кроком до врегулювання відносин органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб, інших суб'єктів, які відповідно до закону уповноважені здійснювати функції публічної адміністрації, з фізичними та юридичними особами щодо розгляду і вирішення адміністративних справ у дусі визначеної Конституцією України 1996 року демократичної та правової держави та з метою забезпечення права і закону, а також зобов'язання держави забезпечувати і захищати права, свободи чи законні інтереси людини і громадянина.

3. Розвиток електронного врядування та цифровізації адміністративних послуг. Наприклад, стрімко поширюється єдиний портал державних послуг «Дія», онлайн-послуги та електронні реєстри, що зменшують дискрецію посадових осіб і підвищують прозорість.

4. Посилення контролю за діяльністю адміністрації. Розширюється роль інституту адміністративного оскарження, судового контролю, омбудсмена, антикорупційних органів.

5. Переорієнтація на права людини. Сучасні реформи підкреслюють сервісний характер публічної влади та пріоритет інтересів і прав громадян у взаємодії з адміністрацією.

6. Децентралізація та розвиток місцевого самоврядування. Передача значних повноважень громадам зумовлює зміни в адміністративно-правовому регулюванні та перерозподіл виконавчої компетенції.

Адміністративне право є ключовою галуззю публічного права, без якої неможливе ефективне функціонування держави та органів місцевого самоврядування. Воно забезпечує організацію публічного управління, встановлює межі владних повноважень, гарантує права громадян і створює правові основи роботи адміністрації. В умовах реформ державного управління та інтеграції до Європейського Союзу адміністративне право України динамічно оновлюється, орієнтуючись на принципи відкритості, сервісності та верховенства права.

Тема 2. Джерела адміністративного права. Аналіз адміністративно-правової норми

1. Види джерел адміністративного права та їх юридична сила.
2. Місце Конституції України у системі джерел адміністративного права.
3. Адміністративно-правова норма: гіпотеза, диспозиція, санкція.
4. Проблеми кодифікації та систематизації адміністративного законодавства.

Основний зміст

Джерела адміністративного права – це форми зовнішнього вираження адміністративно-правових норм, у яких закріплюються правила поведінки суб'єктів публічної адміністрації та інших учасників управлінських відносин.

Класифікація джерел адміністративного права:

Конституція України 1996 року, що має найвищу юридичну силу, визначає основні принципи публічного управління, устрій виконавчої влади, гарантії прав людини.

Закони України. Кодифіковані акти (Кодекс України про адміністративні правопорушення, Закон «Про адміністративну процедуру», Митний кодекс України тощо).

Поточні (звичайні) закони, що регулюють окремі сфери управління (про громадянство, про державну службу, про місцеве самоврядування).

Підзаконні нормативно-правові акти:

Укази Президента України.

Постанови Кабінету Міністрів України.

Нормативні акти центральних органів виконавчої влади (накази міністерств, інструкції, положення).

Нормативні акти місцевих державних адміністрацій.

Акти органів місцевого самоврядування.

Рішення рад, виконавчих комітетів, розпорядження міських та сільських голів, які регулюють локальні питання публічного управління.

Міжнародні договори та акти міжнародного права.

У разі ратифікації вони є частиною національного законодавства та застосовуються у сфері публічного адміністрування.

Правові звичаї та адміністративна практика.

Використовуються тоді, коли не суперечать Конституції та законам, але їх значення обмежене.

Судова практика, особливо рішення Верховного Суду.

Має велике значення для однакового застосування адміністративного законодавства, хоча формально не є джерелом права у континентальній системі.

Юридична сила джерел:

Конституція має абсолютну верховенну силу.

Закони мають вищу силу над підзаконними актами.

Підзаконні акти діють лише в межах повноважень органу, що їх видав.

У разі колізії застосовується акт з більшою юридичною силою.

Місце Конституції України у системі джерел адміністративного права

Конституція України є основою всього адміністративного законодавства.

Вона визначає:

1. Організацію та систему органів виконавчої влади. Закріплює повноваження Президента, Кабінету Міністрів, центральних та місцевих органів виконавчої влади.

2. Принципи публічного управління. Законність, верховенство права, демократизм, відкритість, відповідальність держави перед людиною.

3. Межі державного втручання. Конституція закріплює права і свободи людини, які визначають межі, в яких публічна адміністрація може застосовувати владні повноваження.

4. Засади адміністративної відповідальності. Установлює принципи юридичної відповідальності, визначає, що відповідальність може встановлюватися лише законом.

5. Пріоритет міжнародних договорів над національним законодавством (за умов їх ратифікації). Таким чином, Конституція формує концептуальну рамку для розвитку адміністративного права та виступає основним орієнтиром у тлумаченні й застосуванні адміністративно-правових норм.

Адміністративно-правова норма – це встановлене державою правило поведінки, яке регулює управлінські відносини та є обов'язковим для публічної адміністрації, громадян і організацій.

Структура адміністративно-правової норми:

Загалом складається з трьох елементів:

Гіпотеза – визначає умови, за яких норма підлягає застосуванню (наприклад: «у разі порушення правил дорожнього руху...»).

Диспозиція – містить саме правило поведінки, права і обов'язки суб'єктів («водій зобов'язаний зупинитися на вимогу поліцейського...»).

Санкція – передбачає наслідки порушення диспозиції («передбачено штраф у розмірі...»).

Адміністративно-правова норма має певні особливості, а саме:

імперативний характер;

значна частина норм регулює діяльність державних органів;

санкції здебільшого пов'язані з адміністративною відповідальністю або застосуванням адміністративного примусу;

можуть міститися не лише в законах, а й у підзаконних актах, що характерно саме для адміністративного права.

Щодо проблем кодифікації та систематизації адміністративного законодавства необхідно відмітити, що адміністративне законодавство України є надзвичайно обширним і динамічним, що створює низку проблем. Основними з яких необхідно відмітити:

1. Фрагментарність і надмірна кількість нормативних актів. У сфері публічного управління діють тисячі підзаконних актів, що ускладнює їх застосування.

2. Колізії між законами та підзаконними актами. Часто виникають суперечності між нормами різних відомств, що потребує узгодження.

3. Низький рівень кодифікації. Єдиний Адміністративний кодекс відсутній; натомість існує Кодекс України про адміністративні правопорушення та Закон «Про адміністративну процедуру», які не охоплюють усі сфери.

4. Постійні зміни законодавства. Реформи державного управління та інтеграція до ЄС спричиняють часті оновлення нормативних актів.

Напрями вдосконалення:

подальша кодифікація (створення Адміністративного кодексу України);

узгодження законодавства зі стандартами ЄС та принципами належного врядування;

оптимізація та скорочення підзаконних актів;

розвиток електронних систем для вільного доступу;

уніфікація адміністративних процедур для громадян і суб'єктів підприємницької діяльності.

Джерела адміністративного права України утворюють багаторівневу систему, у центрі якої – Конституція України як основний акт публічно-правового регулювання. Адміністративно-правові норми визначають порядок взаємодії публічної адміністрації з суспільством і встановлюють відповідальність за порушення правил управління. Сучасним викликом залишається кодифікація та систематизація розгалуженого адміністративного законодавства, що є необхідним етапом для підвищення якості публічного врядування.

Тема 3. Суб'єкти адміністративного права. Публічна адміністрація

1. Суб'єкти адміністративного права та їхні основні ознаки.

2. Поняття та структура публічної адміністрації: державна й муніципальна складові.

3. Адміністративно-правовий статус органів виконавчої влади.

4. Права та обов'язки фізичних і юридичних осіб як суб'єктів адміністративного права.

Основний зміст

Суб'єкти адміністративного права – це учасники адміністративно-правових відносин, які наділені відповідними правами, обов'язками та адміністративною правоздатністю й дієздатністю.

До суб'єктів адміністративного права належать:

органи виконавчої влади;

органи місцевого самоврядування;

державні службовці та посадові особи;

підприємства, установи, організації незалежно від форми власності;
громадяни України;
іноземці, особи без громадянства;
об'єднання громадян;
інші учасники, що беруть участь у публічно-управлінських відносинах.

Основними ознаками суб'єктів адміністративного права є:

1. Адміністративна правосуб'єктність, що поєднує правоздатність і дієздатність у сфері публічного управління.

2. Здатність вступати в адміністративно-правові відносини, передусім імперативного характеру.

3. Наявність певних прав і обов'язків, встановлених адміністративно-правовими нормами.

4. Можливість нести адміністративну відповідальність за порушення норм адміністративного законодавства.

5. Участь у реалізації завдань публічної адміністрації або взаємодія з нею.

Таким чином, суб'єктами адміністративного права є як органи публічної влади, так і приватні особи, залучені до управлінських процесів.

Публічна адміністрація – це система органів, установ і посадових осіб, які здійснюють публічне управління на державному й місцевому рівнях з метою забезпечення інтересів суспільства та реалізації публічної політики.

Публічна адміністрація охоплює:

1) Державну адміністрацію. До неї належать:

Кабінет Міністрів України;

міністерства та інші центральні органи виконавчої влади;

місцеві державні адміністрації;

державні служби та агентства;

органи спеціальної компетенції (Національна поліція, Державна прикордонна служба України, Державна митна служба України тощо).

Функції державної адміністрації:

реалізація державної політики в різних сферах;

забезпечення публічної безпеки та правопорядку;

виконання законів і актів Президента та Уряду;

контроль і нагляд за дотриманням законодавства.

2) Муніципальну (місцеву) адміністрацію, яка складає:

органи місцевого самоврядування (сільські, селищні, міські ради);

їхні виконавчі комітети;

сільські, селищні та міські голови;

комунальні підприємства та установи.

Функції муніципальної адміністрації:

забезпечення потреб місцевих громад;

управління комунальною власністю;

надання адміністративних та соціальних послуг;

регулювання місцевого розвитку.

Хоча їхні повноваження різні, вони утворюють єдину систему публічної влади, що діє в інтересах суспільства. Децентралізація та реформа місцевого самоврядування посилюють роль муніципального рівня в управлінні.

Адміністративно-правовий статус – це сукупність повноважень, прав, обов'язків та відповідальності, які визначають місце органу виконавчої влади у системі публічної адміністрації.

Елементи адміністративно-правового статусу органів виконавчої влади:

1. Компетенція – визначена законом сукупність повноважень (завдань, функцій, прав, обов'язків).
2. Структура та організація (центральный, регіональний чи місцевий рівень).
3. Форми діяльності (видання нормативних актів, індивідуальних рішень, організаційні заходи).
4. Методи діяльності (переконання, заохочення, примус, адміністративний контроль).
5. Порядок взаємодії з іншими суб'єктами (координація, підпорядкованість).
6. Відповідальність (дисциплінарна, адміністративна, цивільна).

Особливості статусу ключових органів:

Кабінет Міністрів України – вищий орган у системі виконавчої влади, що забезпечує державну політику й керівництво центральними органами.

Міністерства – формують політику у визначених сферах.

Центральні органи виконавчої влади зі спеціальним статусом (наприклад, Національна поліція) мають владні повноваження з питань безпеки чи контролю.

Місцеві державні адміністрації – реалізують державну політику в регіонах та координують діяльність територіальних органів ЦОВВ.

Права та обов'язки фізичних і юридичних осіб як суб'єктів адміністративного права

У сфері публічного управління фізичні та юридичні особи реалізують свої права та несуть обов'язки, які визначаються законами та іншими актами.

Права фізичних осіб у сфері адміністративного права:

1. Право на звернення до органів влади.
2. Право на отримання адміністративних послуг.
3. Право на інформацію про діяльність публічної адміністрації.
4. Право на участь у процесах управління місцевими справами.
5. Право на оскарження рішень, дій чи бездіяльності адміністрації (до суду, органів оскарження).
6. Право на повагу до честі та гідності при взаємодії з посадовими особами.
7. Право на захист персональних даних, особистого життя, приватності.

Обов'язки фізичних осіб:

- дотримуватися законів та підзаконних актів;
- виконувати законні вимоги посадових осіб;
- утримуватися від дій, що порушують громадський порядок;
- у встановлених випадках подавати інформацію органам влади (декларації, документи тощо).

Права юридичних осіб:

- право на державну реєстрацію та отримання необхідних дозволів;
- право на ведення господарської діяльності в законних межах;
- право на оскарження контрольних чи наглядових дій;
- право на захист ділової репутації.

Обов'язки юридичних осіб:

- дотримуватися правил дозвільної та ліцензійної діяльності;
- забезпечувати доступ контролюючих органів у межах закону;
- подавати звітність і документи;
- виконувати приписи органів публічної адміністрації.

Суб'єкти адміністративного права утворюють складну й багаторівневу систему учасників управлінських відносин, серед яких центральне місце займає публічна адміністрація – державна та муніципальна. Органи виконавчої влади мають чітко визначений адміністративно-правовий статус, що включає компетенцію, структуру, форми діяльності та відповідальність. Фізичні і юридичні особи як рівноправні учасники взаємодіють з адміністрацією шляхом реалізації своїх прав та виконання встановлених законом обов'язків. Розуміння правового статусу всіх суб'єктів забезпечує ефективність публічного управління та гарантує дотримання принципу верховенства права.

Тема 4. Форми та методи публічного адміністрування

1. Форми публічного адміністрування та їх види.
2. Методи публічного адміністрування: переконання, примус, заохочення.
3. Взаємозв'язок форм і методів діяльності публічної адміністрації.
4. Практичні приклади застосування адміністративного примусу.

Основний зміст

Форми публічного адміністрування – це зовнішні прояви діяльності органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, у яких виражається зміст управлінських функцій публічної адміністрації.

Форми забезпечують юридичне оформлення управлінських рішень, фіксацію дій та встановлення правових наслідків для суб'єктів адміністративно-правових відносин.

Основні види форм публічного адміністрування:

1) Нормотворча діяльність, що проявляється у виданні нормативно-правових актів:

постанов Кабінету Міністрів;

наказів міністерств;

рішень органів місцевого самоврядування, які встановлюють загальнообов'язкові правила.

2) Правозастосовна (індивідуально-правова) діяльність, що передбачає прийняття індивідуальних актів, що стосуються конкретних осіб:

видача дозволів, ліцензій, сертифікатів;
реєстрація громадян чи юридичних осіб;
призначення або звільнення посадових осіб;
накладення адміністративних стягнень.

3) Організаційна діяльність, що не має нормативного характеру, але спрямована на забезпечення виконання управлінських функцій:

проведення нарад, інструктажів, консультацій;
внутрішньоорганізаційні розпорядження;
планування та аналіз роботи.

4) Матеріально-технічні дії (оперативно-технічні), що пов'язані з практичною реалізацією управлінських рішень:

інспекційні огляди та перевірки;
здійснення технічних заходів у сфері безпеки;
видача документів (паспортів, свідоцтв).

5) Надання адміністративних послуг, що проявляється у формі взаємодії адміністрації з громадянами:

оформлення паспортних документів;
реєстрація місця проживання;
видача довідок, дозволів, витягів.

Зазначені форми забезпечують упорядковану діяльність публічної адміністрації та визначають юридичні наслідки взаємодії владних органів і приватних осіб.

Методи публічного адміністрування – це способи впливу публічної адміністрації на учасників управлінських відносин для досягнення цілей державної політики.

Метод переконання, що передбачає формування у громадян та організацій свідомого виконання законів і вимог адміністрації. Включає:

роз'яснювальну роботу;
профілактику правопорушень;
громадські кампанії;
інструктажі, семінари.

Переконання спрямоване на добровільне дотримання правил і є пріоритетним гуманістичним методом управління.

Метод адміністративного примусу визначається як застосування заходів державного впливу, що мають обов'язковий характер і спрямовані на припинення правопорушень, попередження шкоди або покарання порушників.

До адміністративного примусу належать:

адміністративно-попереджувальні заходи (перевірки, огляди, обмеження доступу до небезпечних зон);

заходи припинення (вимога поліцейського зупинити порушення, тимчасове затримання);

адміністративні стягнення (штраф, арешт, позбавлення спеціального права).

Метод заохочення, що мотивує суб'єктів до позитивної поведінки:

нагородження, відзнаки;

скорочення процедурних строків для добросовісних суб'єктів;
преміювання або інші стимули.

Заохочення сприяє підвищенню якості взаємодії громадян і бізнесу з адміністрацією.

Регулювання (нормативний метод), що характеризується порядком встановлення адміністрацією загальнообов'язкових правил поведінки:

запровадження стандартів і вимог;

регламентація адміністративних процедур;

встановлення лімітів, дозволів, обмежень.

Регулювання забезпечує єдність управлінських підходів у різних сферах суспільного життя.

Форми і методи публічного адміністрування є взаємопов'язаними та взаємозалежними елементами управлінського процесу.

Основні аспекти взаємозв'язку:

1. Форма визначає зовнішній вигляд дії, а метод – характер впливу на учасників відносин. Наприклад: видання постанови (форма) може відображати метод регулювання або примусу.

2. Метод не може застосовуватися без відповідної форми. Наприклад, накладення штрафу можливе лише через індивідуально-правовий акт – постанову про адміністративне стягнення.

3. Вибір форми залежить від мети застосування методу. Під час профілактики правопорушень (переконання) застосовуються організаційні форми – інструктажі, тренінги.

4. Від ефективного поєднання форм і методів залежить результативність публічного управління. Наприклад, контрольна діяльність потребує і нормативного регулювання, і практичних методів впливу.

Практичні приклади застосування адміністративного примусу.

1) Припинення правопорушення. Поліцейський вимагає від водія припинити небезпечний маневр на дорозі. Це захід припинення, спрямований на негайне усунення загрози.

2) Тимчасове затримання особи. Особа, що порушує громадський порядок (агресивна поведінка, хуліганські дії), може бути тимчасово затримана поліцейськими для встановлення особи та складання матеріалів.

3) Адміністративний штраф. За порушення правил благоустрою або ПДР накладається штраф згідно з Кодексом України про адміністративні правопорушення.

4) Превентивні заходи. Обмеження руху транспорту під час масових заходів – попереджувальний захід, спрямований на забезпечення безпеки.

5) Вилучення небезпечних предметів. У разі виявлення у громадянина заборонених або небезпечних речей (наприклад, зброї без дозволу), поліція має право вилучити їх для запобігання шкоді.

6) Примусовий огляд або перевірка. Прикордонники здійснюють огляд транспортних засобів та багажу для забезпечення прикордонної безпеки.

Форми та методи публічного адміністрування є ключовими елементами управлінської діяльності. Форми визначають, у якій юридичній оболонці здійснюється діяльність адміністрації, а методи – як саме органи влади впливають на поведінку учасників правовідносин. Ефективне поєднання переконання, регулювання, заохочення та адміністративного примусу забезпечує законність, результативність та гуманність публічної влади. Практичні приклади демонструють необхідність застосування примусу в умовах забезпечення безпеки, охорони порядку та запобігання шкоді суспільним інтересам.

Тема 5. Акти органів виконавчої влади: поняття, види, вимоги до них

1. Поняття адміністративного акта та його правова природа.
2. Види актів органів виконавчої влади: нормативні та індивідуальні.
3. Вимоги до адміністративного акта.
4. Підстави та порядок оскарження актів органів виконавчої влади.

Основний зміст

Акти органів виконавчої влади є основною формою реалізації повноважень публічної адміністрації. Через них органи державної влади забезпечують виконання законів, управління державними справами, реалізацію прав та обов'язків фізичних і юридичних осіб у сфері публічного управління.

Адміністративний акт – це офіційне владне волевиявлення органу виконавчої влади, посадової особи або іншого суб'єкта публічної адміністрації, спрямоване на встановлення норм, індивідуальне регулювання, надання дозволів, покладення обов'язків чи вирішення конкретної управлінської справи. Він приймається у межах адміністративної компетенції та має обов'язковий характер.

Правова природа адміністративного акта полягає в тому, що він:

- є одностороннім публічним владним актом;
- ґрунтується на законі і детальніше конкретизує його положення;
- спричиняє юридичні наслідки у вигляді виникнення, зміни або припинення прав та обов'язків;
- має презумпцію правомірності, доки не буде скасований у встановленому порядку.

Адміністративний акт виступає центральним інструментом у механізмі державного управління, забезпечуючи практичну реалізацію функцій виконавчої влади.

Нормативні акти – це акти загального характеру, які встановлюють правила поведінки, розраховані на неодноразове застосування і на невизначене коло осіб.

До нормативних актів у системі виконавчої влади належать:

- постанови Кабінету Міністрів України;
- накази міністерств та інших центральних органів виконавчої влади;
- інструкції, правила, положення, які встановлюють процедури або стандарти діяльності.

Нормативні акти:

підзаконні за своїм юридичним статусом;

мають узагальнений характер і забезпечують регулятивну функцію держави;

підлягають державній реєстрації у Мін'юсті у випадках, передбачених законодавством.

Індивідуальні акти

Індивідуальний адміністративний акт – це рішення, що стосується конкретної особи, конкретної ситуації та породжує одноразові юридичні наслідки.

Прикладами індивідуальних актів є:

дозвіл, ліцензія, сертифікат;

рішення щодо надання адміністративної послуги;

розпорядження місцевої державної адміністрації щодо конкретного суб'єкта;

акт про притягнення до адміністративної відповідальності.

Індивідуальні акти:

адресовані конкретній особі (фізичній чи юридичній);

вичерпують свою дію з моменту виконання;

можуть бути предметом адміністративного оскарження.

Якість адміністративного акта визначає його ефективність, законність та здатність забезпечувати справедливе регулювання. До вимог адміністративного акту належать:

Законність – акт повинен відповідати Конституції України, законам, іншим актам вищої юридичної сили, компетенції органу, який його видає.

Обґрунтованість – акт має базуватися на достовірних фактах, всебічному аналізі обставин, відповідних доказах та матеріалах.

Мотивованість – у рішенні мають бути викладені підстави, цілі, правові норми, на які спирається орган, пояснення логіки його прийняття.

Формальна визначеність, що передбачає дотримання форми акта, передбаченої законом; чіткість, структурованість тексту; офіційне оформлення, підпис, печатки (за потреби).

Пропорційність тобто обрані заходи мають бути необхідними та такими, що не виходять за межі, потрібні для досягнення мети рішення.

Неупередженість і добросовісність, тобто орган повинен діяти у межах повноважень, без дискримінації чи упередження, з урахуванням інтересів особи.

Своєчасність – акт має бути прийнятий у розумні строки або в терміни, передбачені законом.

Щодо підстав та порядку оскарження актів органів виконавчої влади необхідно відмітити, що оскарження адміністративних актів є важливою гарантією захисту прав і законних інтересів громадян та юридичних осіб.

Підставами можуть бути:

порушення закону або перевищення повноважень;

порушення процедури прийняття акта;

недотримання вимог обґрунтованості, пропорційності, неупередженості;

необ'єктивність або неповне дослідження обставин;
порушення прав та інтересів особи.

Оскарження передбачене у адміністративному або судовому порядку.

Адміністративне (досудове) оскарження здійснюється шляхом подання скарги до вищого органу або посадової особи. Регулюється Законом України «Про звернення громадян», спеціальними законами та внутрішніми процедурами, а також дозволяє швидше вирішити спір та виправити помилки органу.

Судовий порядок оскарження здійснюється шляхом подання позову до адміністративного суду. Регулюється Кодексом адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 року. Суд може визнати акт незаконним та скасувати його повністю чи частково, зобов'язати орган ухвалити нове рішення або вчинити певні дії.

Наслідки скасування адміністративного акта:
відновлення прав та свобод особи;
визнання недійсними правових наслідків акта;
компенсація шкоди (за наявності підстав);
обов'язок органу повторно розглянути справу.

Тема 6. Адміністративна відповідальність. Проведення у справах про адміністративні правопорушення

1. Поняття адміністративної відповідальності та її ознаки.
2. Елементи складу адміністративного правопорушення.
3. Стадії проведення у справах про адміністративні правопорушення.
4. Права і обов'язки учасників адміністративного проведення.

Основний зміст

Адміністративна відповідальність є одним із ключових видів юридичної відповідальності, що забезпечує охорону публічного порядку, прав і свобод громадян, а також нормальну діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування.

Адміністративна відповідальність – це застосування уповноваженим органом або посадовою особою до фізичної чи юридичної особи заходів адміністративного стягнення за вчинення адміністративного правопорушення, передбаченого Кодексом України про адміністративні правопорушення (КУпАП) чи іншими нормативними актами.

Адміністративну відповідальність характеризують такі ознаки:

Публічно-владний характер, що реалізується від імені держави через органи публічної адміністрації.

Спрощений, адміністративний характер проведення, що відрізняє його від кримінального процесу.

Широке коло суб'єктів, на яких може бути накладене стягнення (громадяни, посадові особи, юридичні особи у окремих сферах).

Застосування адміністративних стягнень, таких як штраф, попередження, конфіскація, адміністративний арешт, позбавлення спеціального права тощо.

Гарантованість захисту прав особи, включно з правом оскарження.

Адміністративна відповідальність виконує превентивну, виховну, компенсаційну та каральну функції.

Склад адміністративного правопорушення – це сукупність передбачених законом об'єктивних і суб'єктивних ознак, наявність яких визначає діяння як адміністративний проступок.

До елементів складу належать:

Об'єкт правопорушення, що охоплює охоронювані законом суспільні відносини, на які посягає правопорушення. Об'єктом можуть бути: громадський порядок, безпека дорожнього руху, екологічна безпека, встановлений порядок управління, права та свободи громадян тощо.

Об'єктивна сторона, що включає зовнішні ознаки діяння: конкретна дія або бездіяльність; шкідливі наслідки (за потреби); причинний зв'язок між діянням і наслідками; місце, час, спосіб, обставини вчинення.

Суб'єкт правопорушення, що характеризується тим, що особа, яка здатна нести адміністративну відповідальність: загальний суб'єкт – фізична осудна особа, яка досягла 16 років; спеціальний суб'єкт – посадова особа, водій, іноземець, військовослужбовець тощо (у випадках, передбачених законом).

Суб'єктивна сторона, що характеризує внутрішнє ставлення особи до вчиненого: вина (умисел або необережність); мотив та мета (у деяких складах є обов'язковими ознаками).

Лише сукупність усіх елементів дозволяє кваліфікувати діяння як адміністративний проступок і застосувати стягнення.

Провадження у справах про адміністративні правопорушення регулюється КУпАП і має на меті забезпечити законність, об'єктивність і своєчасність розгляду справ.

Основні стадії провадження:

1) Порушення справи. Підставами для порушення справи необхідно визначити безпосереднє виявлення уповноваженою особою ознак правопорушення, заяви та повідомлення громадян чи посадових осіб, матеріали інших органів.

На цій стадії складається протокол про адміністративне правопорушення або фіксація здійснюється автоматичними системами.

2) Адміністративне розслідування (збирання доказів), що включає встановлення фактичних обставин події, особи правопорушника, характеру шкоди, пом'якшуючих чи обтяжуючих обставин. Здійснюється через опитування осіб, складання актів, витребування документів.

3) Розгляд справи, що відбувається уповноваженим органом: судом, органом внутрішніх справ, виконавчим органом місцевої влади, іншим суб'єктом. На стадії розгляду: досліджуються матеріали, заслуховуються учасники, виноситься постанова.

4) Винесення постанови.

Рішення може бути: про накладення адміністративного стягнення, про закриття справи (відсутність складу, малозначність, закінчення строків тощо).

5) Оскарження постанови. Постанова може бути оскаржена до вищого органу (посадової особи), до суду - у порядку, визначеному КУпАП.

Строки оскарження зазвичай становлять 10 днів з моменту вручення постанови.

6) Виконання постанови передбачає сплату штрафу, передачу майна на конфіскацію, виконання інших заходів.

Контроль здійснюють органи, що винесли постанову, або уповноважені виконавчі служби.

Проведення забезпечує реалізацію принципів законності, об'єктивності, рівності сторін та гарантій захисту прав особи. Основні учасники: особа, яка притягається до відповідальності, потерпілий, свідки, представники, орган (посадова особа), що розглядає справу.

Права особи, яка притягається до адміністративної відповідальності:

знати, у чому її звинувачують;

давати пояснення, подавати докази, заявляти клопотання;

користуватися правовою допомогою адвоката;

ознайомлюватися з матеріалами справи;

виступати рідною мовою або мовою, якою володіє, користуватися перекладачем;

бути присутньою при розгляді справи;

оскаржувати постанову.

Основними обов'язками правопорушника є явка на виклик органу; не перешкоджання розслідуванню; виконання постанову та інші законні вимоги посадових осіб.

Основними правами потерпілого є подання доказів, пояснень, заявляння клопотань; вимагання відшкодування шкоди; оскарження постанови у справі.

Свідки як учасники провадження наділені також певними права та обов'язками. Так, основними правами свідків є надання показань; відмова від показань щодо себе чи близьких родичів; отримання компенсації витрат.

Обов'язками органу, що розглядає справу є об'єктивне і всебічне дослідження обставин справи; забезпечення дотримання прав усіх учасників провадження; прийняття законного й обґрунтованого рішення.

Тема 7. Адміністративний процес. Алгоритм адміністративної процедури

1. Поняття адміністративної процедури та її місце в діяльності публічної адміністрації.

2. Принципи адміністративної процедури.

3. Типові етапи адміністративної процедури.

4. Складання алгоритм розгляду звернення громадянина в органи влади.

Основний зміст

Адміністративна процедура є ключовим елементом адміністративного процесу й визначає порядок здійснення публічно-владних дій органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування. Вона забезпечує впорядкованість, передбачуваність та прозорість діяльності публічної адміністрації.

Адміністративна процедура – це нормативно встановлений порядок прийняття адміністративного акта або вчинення іншої юридично значущої дії суб'єктом публічної адміністрації за зверненням особи чи з ініціативи органу.

Адміністративна процедура характеризується певними правилами, наприклад, подання та розгляд заяв, збір доказів, взаємодія з особою, прийняття рішень, його виконання та можливого оскарження.

Місце адміністративної процедури у діяльності публічної адміністрації полягає в тому, що вона повинна забезпечувати реалізацію принципу верховенства права; гарантує рівність і неупередженість у розгляді справ; захищає права громадян у взаєминах із органами влади; встановлює стандартизований підхід до прийняття управлінських рішень; підвищує якість управлінських послуг та довіру суспільства до влади.

Таким чином, адміністративна процедура є основою правовідносин типу «держава – особа» та механізмом упорядкування діяльності публічної адміністрації.

Сучасне адміністративне законодавство України (у тому числі Закон «Про адміністративну процедуру» 2022 р.) визначає найбільш важливі принципи, які мають бути дотримані під час вчинення адміністративних дій.

Основними принципами адміністративної процедури є:

- 1) Законність. Будь-яке рішення має ґрунтуватися на законі, відповідати повноваженням органу та не порушувати прав особи.
- 2) Презумпція правомірності вимог особи. Орган влади має виходити з добросовісності заявника, доки не доведено протилежне.
- 3) Пропорційність. Заходи, що застосовуються до особи, повинні бути необхідними, адекватними меті та найменш обтяжливими.
- 4) Неупередженість і об'єктивність. Орган повинен діяти без конфлікту інтересів, неупереджено, досліджуючи всі обставини справи.
- 5) Прозорість і відкритість. Процедура має бути зрозумілою для заявника, а інформація про її хід – доступною.
- 6) Своєчасність. Адміністративна справа розглядається у визначені строки, без невинуватених затримок.
- 7) Право бути вислуханим. Особа має можливість подати докази, пояснення, зауваження та клопотання.
- 8) Обґрунтованість рішень. Орган зобов'язаний докладно викласти мотиви і правові підстави свого рішення.
- 9) Рівність перед законом. Усі заявники мають рівні можливості під час звернення і розгляду справи.

Принципи адміністративної процедури гарантують справедливий, передбачуваний і правозахисний характер діяльності публічної адміністрації.

Незалежно від сфери (соціальні послуги, дозвільні процедури, земельні питання тощо) більшість адміністративних процедур мають спільну послідовність дій, що включає:

1) Подання звернення (заяви). Особа подає заяву в паперовій чи електронній формі; орган реєструє звернення, перевіряє його повноту, визначає предмет та компетенцію.

2) Відкриття адміністративної справи. Орган приймає рішення про відкриття процедури та повідомляє заявника.

3) Збір інформації та доказів, витребування документів, проведення перевірок, отримання висновків експертів, інформації з реєстрів, оцінювання даних.

4) Участь заявника у подані додаткових матеріалів, можливість бути вислуханим, участь у засіданнях або оглядах (за потреби).

5) Підготовка проекту рішення. Посадові особи аналізують матеріали, формують висновок.

6) Прийняття адміністративного акта. Рішення, які повинні оформлюється письмово, містить мотиви, правові підстави, набирає чинності з моменту прийняття або вручення.

7) Повідомлення особи про рішення. Так, наприклад, заявнику надсилається рішення з роз'ясненням порядку оскарження.

8) Оскарження рішення (за потреби), що може бути у адміністративному або судовому порядку.

9) Виконання рішення. Орган, заявник або інші суб'єкти виконують визначені актом дії.

Щодо алгоритму розгляду звернення громадянина в органі влади розглянемо на прикладів звернення громадянина до органу виконавчої влади, який відповідає Закону України «Про звернення громадян» від 02.10.1996 р. та Закону «Про адміністративну процедуру» від 17.02.2022 р.

Алгоритм розгляду звернення громадянина:

Крок 1. Прийняття та реєстрація звернення

Прийом звернення (письмового, електронного, усного).

Перевірка реквізитів (ПІБ, контактні дані, суть питання).

Реєстрація звернення у журналі або електронній системі.

Крок 2. Первинна перевірка та визначення компетенції

Визначення, чи належить питання до повноважень органу.

У разі неналежності – пересилання звернення компетентному органу протягом 5 днів та інформування заявника.

Крок 3. Відкриття адміністративної справи

Призначення відповідального виконавця.

Ознайомлення заявника з термінами розгляду.

Крок 4. Збір інформації

Витребування документів.

Перевірка фактів.
Отримання пояснень посадових осіб або заявника.
Залучення експертів (за потреби).
Крок 5. Аналіз матеріалів
Оцінювання доказів.
Визначення правових норм, що регулюють питання.
Формування проекту рішення.
Крок 6. Прийняття рішення
Підготовка адміністративного акта (відповіді/рішення).
Включення мотивувальної та резолютивної частини.
Підпис керівника або уповноваженої посадової особи.
Крок 7. Офіційне повідомлення заявника
Надсилання рішення поштою або електронними засобами.
Роз'яснення порядку оскарження.
Крок 8. Виконання рішення
Реалізація визначених заходів.
Контроль виконання.
Крок 9. Оскарження рішення (за потреби)
Подання скарги до органу вищого рівня.
Судовий розгляд (адміністративне судочинство).

Тема 8. Адміністративне судочинство. Моделювання судового розгляду адміністративної справи

1. Предметна та суб'єктна юрисдикція адміністративних судів.
2. Стадії адміністративного судочинства.
3. Права та обов'язки учасників адміністративного процесу.
4. Розгляд справи про оскарження рішення органу влади.
5. Способи захисту прав у адміністративному судочинстві.

Основний зміст

Адміністративне судочинство – це встановлений Кодексом адміністративного судочинства України від 06.07.2005 р. (КАС України) порядок розгляду й вирішення судами спорів у сфері публічно-правових відносин. Воно забезпечує контроль за діяльністю органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, гарантує захист прав і свобод осіб від порушень з боку суб'єктів владних повноважень.

Предметна юрисдикція. Адміністративні суди розглядають публічно-правові спори, зокрема:

спори фізичних чи юридичних осіб із суб'єктами владних повноважень щодо рішень, дій чи бездіяльності;

спори між суб'єктами владних повноважень щодо реалізації їхніх компетенцій;

виборчі спори;
спори щодо надання адміністративних послуг, дозвільних чи реєстраційних процедур;
спори щодо проходження публічної служби;
спори про притягнення до адміністративної відповідальності (в окремих випадках).

Предметна юрисдикція охоплює будь-які спори, у яких одна сторона користується владно-управлінським механізмом щодо іншої.

Суб'єктна юрисдикція

Суб'єктами, спори яких підлягають адміністративній юрисдикції, є:

органи виконавчої влади;

органи місцевого самоврядування;

їх посадові особи;

органи державного контролю й нагляду;

інші суб'єкти при здійсненні делегованих владних повноважень.

Суб'єктом звернення до адміністративного суду може бути:

фізична особа;

юридична особа;

суб'єкт владних повноважень (у випадках, прямо визначених законом).

Адміністративне судочинство структуроване в кілька логічних етапів, що забезпечують повний, всебічний та об'єктивний розгляд справи.

Відкриття провадження, що характеризується поданням позовної заяви; перевіркою її відповідності вимогам КАС України; ухвала суду про відкриття провадження; визначення форми розгляду (письмове/усне провадження, спрощене/загальне).

Підготовче провадження, що має на меті уточнення обставин, підготовка справи до розгляду та включає витребування доказів; вирішення клопотань; визначення переліку питань для дослідження в судовому засіданні; виклик учасників.

Судовий розгляд справи, на якій оголошуються матеріали справи; заслуховуються пояснення сторін; досліджуються докази; суд дає оцінку фактам; сторони висловлюють позицію в дебатах.

Ухвалення судового рішення. Так, рішення повинно прийматися у нарадчій кімнаті; складатися у письмовій формі; містити мотивувальну та резолютивну частину; оголошуватися учасникам справи.

Апеляційне та касаційне оскарження. Так, подання апеляційної скарги у строк протягом 30 днів; подання касаційної скарги – протягом 30 днів з моменту набрання рішенням законної сили.

Виконання судового рішення здійснюється згідно із Законом «Про виконавче провадження» від 02.06.2016 р. Так, суб'єкт владних повноважень зобов'язаний виконати рішення у визначений строк.

Права сторін (позивача і відповідача):

- подавати докази;
- заявляти клопотання та відводи;

- брати участь у дослідженні доказів;
- отримувати копії документів у справі;
- користуватися правовою допомогою адвоката;
- оскаржувати рішення;
- бути присутніми на засіданні та висловлювати свою позицію.

Обов'язки сторін:

- добросовісно користуватися правами;
- не зловживати процесуальними можливостями;
- подавати достовірні відомості;
- виконувати ухвали і розпорядження суду.

Права інших учасників:

Треті особи можуть:

- підтримувати одну зі сторін;
- подавати докази;
- оскаржувати рішення щодо своїх прав.

Свідки та експерти:

- зобов'язані давати правдиві показання чи висновки;
- мають право на компенсацію витрат.

Оскарження рішень, дій або бездіяльності суб'єктів владних повноважень є центральним елементом адміністративного судочинства.

Основні етапи моделювання судового розгляду такої справи:

1) Подання позову

Позивач зазначає яке рішення (акт) оскаржується, у чому полягає порушення його прав, чого він вимагає від суду (скасувати, визнати протиправним, зобов'язати вчинити дії).

Підготовче провадження. На етапі підготовчого провадження суд витребує акт та матеріали, на підставі яких він прийнятий, з'ясовує компетенцію органу влади та визначає сторони та учасників.

На етапі судового розгляду справи повинні досліджуватися чи діяв орган у межах повноважень, чи дотримано процедури прийняття рішення, чи дотримано принципів пропорційності, обґрунтованості, неупередженості, чи було порушено права позивача.

Рішення суду може містити:

визнання акта/дії/бездіяльності незаконними;

їх скасування;

зобов'язання органу прийняти нове рішення або повторно розглянути справу;

компенсацію шкоди (за наявності підстав).

КАС України передбачає широкий перелік способів захисту:

1) Визнання протиправним рішення, дії або бездіяльності суб'єкта владних повноважень.

2) Скасування адміністративного акта.

3) Зобов'язання суб'єкта владних повноважень:

- прийняти певне рішення;

- повторно розглянути справу;
- вчинити (або утриматися від вчинення) конкретних дій.

4) Встановлення факту порушення прав.

5) Стягнення з органу влади шкоди, завданої незаконними діями чи рішеннями.

6) Визнання нормативно-правового акта незаконним повністю або частково.

7) Тимчасовий захист через забезпечення позову (зупинення дії акта, заборона вчиняти певні дії).

Способи захисту спрямовані не тільки на поновлення прав позивача, але й на забезпечення законності діяльності публічної адміністрації.

ПЛАНІ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ 1

ТЕМА 1. Поняття, предмет і система адміністративного права України

1. Зміст поняття «адміністративне право» та його основні ознаки.
2. Суспільні відносини, що становлять предмет адміністративного права.
3. Елементи системи адміністративного права України.
4. Відмінність між адміністративним правом та суміжними галузями (конституційним, фінансовим, кримінальним правом).
5. Сучасні тенденції розвитку адміністративного права в Україні.

Основна література

1. Конституція України від 28.06.1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. ст. 141. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 р. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1984. додаток до № 51. ст.1122. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/80731-10>

Додаткова література

1. Адміністративне право для громадян України : науково-популярне видання / за ред. В. Галуцька. Київ : НДПП, 2019. 114 с.
2. Адміністративний процес в Україні : колективна монографія / В. Галуцько, П. Діхтієвський, С. Стеценко, О. Ситников та ін. ; за ред. В. Галуцька, О. Правоторової. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2021. 846 с.
3. Адміністративне право України. Повний курс : підручник / В. Галуцько, П. Діхтієвський, О. Кузьменко та ін.; за ред. В. Галуцька, О. Правоторової. Видання четверте. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2021. 656 с.
4. Діхтієвський П.В. Адміністративне право України : підручник. Київ : Видавництво «Людмила», 2023. 772 с.
5. Загальне адміністративне право : підручник / за загальною редакцією Р. Мельника. Видання друге. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2023. 690 с.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ 2

ТЕМА 2. Джерела адміністративного права. Адміністративно-правова норма

1. Вид джерел адміністративного права та їх юридична сила.
2. Основні та спеціальні джерела адміністративного права.
3. Міжнародні джерела адміністративного права.

4. Рішення с судових органів як джерело адміністративного права.
5. Адміністративно-правова норма: структура, диспозиція, санкція.
6. Проблеми кодифікації та систематизації адміністративного законодавства.

Основна література

1. Конституція України від 28.06.1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. ст. 141. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 р. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1984. додаток до № 51. ст.1122. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/80731-10>
3. Про центральні органи виконавчої влади : Закон України від 17.03.2011 р. №3166. *Відомості Верховної Ради України*. 2011 № 38 ст. 385 URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3166-17#Text>
4. Про Кабінет Міністрів України : Закон України від 27.12.2004 р. №794. *Відомості Верховної Ради*. 2014. № 13. ст. 222. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-18#Text>

Додаткова література

1. Авер'янов В.Б. Людиноцентристська ідеологія як основа реформування українського адміністративного права в умовах інтеграційного процесу. URL: <http://radnuk.info/pidrychnuku/493-stetsenko/21414-2012-06-20-10-58-46.html>
2. Гулак О.В., Курило В.І., Дубчак Л.М. До питання про шляхи подолання корупції в Україні. *Право та державне управління*. 2021. № 1. С. 196-201. URL: http://pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/1_2021/31.pdf
3. Гулак О.В. Актуальні питання запобігання і протидії в Україні в умовах воєнного стану. Ринок праці: досягнення, виклики та перспективи у національному та європейському просторі : тези доповідей Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 18 травня 2023 р.). За заг. ред.: В.Б. Сухомлина, Г.А. Пріба. Київ : ФОП Ямчинський О.В., 2023. С. 37-39.
4. Галуцько В. Публічний інтерес в адміністративному праві. *Форум права*. 2010. № 4. С. 178-182.
5. Мельник Р.С. Предмет адміністративного права. *Право України*. 2018. № 3. С. 159-182. URL: <http://jnas.nbu.gov.ua/article/UJRN-0000980829>
6. Мельник Р.С. Загальне адміністративне право в питаннях і відповідях : навчальний посібник. Київ : Юрінком Інтер, 2018. 308 с.
7. Мельник Р.С. та ін. 100 відповідей на 100 питань по загальному адміністративному праву : навчальний посібник. Київ : Юрінком Інтер, 2017. С. 85.
8. Мельник Р.С. Загальне адміністративне право в питаннях і відповідях : навч. посіб. Київ : Юрінком Інтер, 2018. 308 с.

9. Миколаєць В.А. Зразкові й типові справи як новий механізм в адміністративному судочинстві. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2018. № 36. Т. 1. https://www.vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc36/part_1/30.pdf

10. Решота В. Акти органів місцевого самоврядування в системі джерел адміністративного права. *Право і суспільство*. 2017. № 6. С. 126-131.

11. Решота В. Адміністративні договори в системі джерел адміністративного права України. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія: Юридичні науки*. 2018. Т. 29 (68). № 4. С. 126-130.

12. Цуркаленко Ю. Визнання судових рішень джерелами адміністративного права як необхідність забезпечення принципу верховенства права. *Форум права*. 2015. № 4. С. 297-301. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm 2015 4 53

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ 3

ТЕМА 3. Суб'єкти адміністративного права. Публічна адміністрація

1. Поняття та ознаки суб'єктів адміністративного права.
2. Система суб'єктів публічного адміністрування. Порядок створення, реорганізації та ліквідації.
 - 2.1. Президент України;
 - 2.2. Органи виконавчої влади,
 - 2.3. Місцеві державні адміністрації та територіальні органи.
3. Спеціальні органи державного управління:
 - 3.1. НБУ;
 - 3.2. СБУ;
 - 3.3. Виборчі комісії.
4. Система органів місцевого самоврядування.

Основна література

1. Конституція України від 28.06.1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. ст. 141. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 р. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1984. додаток до № 51. ст.1122. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/80731-10>
3. Про Антимонопольний комітет України : Закон України від 26.11.1993 р. № 3659-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 50. Ст. 472. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3659-12/ed20210805#Text>
4. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21 травня 1997 р. № 280/97-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1997. № 24. Ст. 170. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80/stru>

5. Про місцеві державні адміністрації : Закон України від 9.04.1999 р. № 586-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 20-21. Ст. 190. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-14#Text>
6. Про центральні органи виконавчої влади : Закон України від 17.03.2011 р. №3166. *Відомості Верховної Ради України*. 2011 № 38 ст.385 URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3166-17#Text>
- 7.Про Кабінет Міністрів України : Закон України від 27.12.2004 р. №794. *Відомості Верховної Ради*. 2004. № 13. ст. 222. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-18#Text>
8. Про Фонд державного майна України : Закон України від 9.12.2011 р. № 4107-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 28. Ст. 311. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4107-17#Text>
9. Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 р. №889. *Відомості Верховної Ради*. 2016. № 4. ст.43. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text>
10. Про військово-цивільні адміністрації : Закон України від 3.02.2015 р. № 141-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2015. № 13. Ст. 87. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/141-19#Text>
11. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2015. № 28. Ст. 250. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80/stru>
12. Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг : Закон України від 22.09.2016 р. № 1540-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2016. № 51. Ст. 833. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1540-19#Text>
13. Про адміністративну процедуру від 17.02.2022 р. № 2073-IX. *Голос України* від 15 червня 2022 р. № 123. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2073-20#Text>

Додаткова література

1. Битяк Ю.П., Гаращук В.М., Богуцький В.В. та ін. Адміністративне право України : підручник. За заг. ред. Ю.П. Битяка, В.М. Гаращука, В.В. Зуй. Х. : Право, 2010. 624 с.
2. Коломоець Т.О. Адміністративне право України. Академічний курс : підручник. К.: Юрінком Інтер, 2011. 576 с.
3. Колпаков В.К., Кузьменко О.В. Адміністративне право України : підручник. К.: Юрінком Інтер, 2003. 544 с.
4. Колпаков В.К., Кузьменко О.В., Пастух І.Д., Сущенко В.Д. та ін. Курс адміністративного права України : підручник. За ред. В.В. Коваленка. К. Юрінком Інтер, 2012. 808 с.
5. Стеценко С.Г. Адміністративне право України : навчальний посібник. Вид. 3-є, перероб. та доп. К.: Атіка, 2011. 624 с.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ 4

ТЕМА 4. Форми та методи публічного адміністрування

1. Формами публічного адміністрування та їх види.
2. Методи публічного адміністрування: переконання, примус, заохочення, регулювання – їх зміст.
3. Взаємозв'язок форм і методів діяльності публічної адміністрації.
4. Заходи адміністративного примусу.

Основна література

1. Конституція України від 28.06.1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. ст. 141. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 р. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1984. додаток до № 51. ст.1122. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/80731-10>
3. Про звернення громадян : Закон України від 02.10.1996 р. №393/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 47. ст. 256 URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80#Text>
4. Про адміністративні послуги : Закон України від 06.09.2012 р. №5203. *Відомості Верховної Ради*. 2013. № 32. ст.409. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5203-17#Text>

Додаткова література

1. Адміністративне право України : підручник. За заг. ред. Т. Коломєць. Київ : Істина, 2012. 528 с.
2. Грицяк Н.В., Соловійов С.Г. Електронна демократія як механізм політичної взаємодії : навч.-метод. рек. Київ : НАДУ.
3. Горбулін В.П., Грицяк Н.В., Семенченко А.І., Карпенко О.В. та ін. Електронне урядування : підручник. За заг. ред. проф. Ю.В. Ковбасюка; наук. ред. проф. Н.В. Грицяк, проф. А.І. Семенченка. К.: НАДУ, 2014. 352 с.
4. Дубов Д. Основи електронного урядування : навчальний посібник. Київ : Центр навчальної літератури. 2006.176 с.
5. Електронне урядування : підручник / за заг. ред. проф. Ю.В. Ковбасюка ; наук. ред. проф. Н.В. Грицяк, проф. А.І. Семенченка. Київ : НАДУ, 2014. 352 с.
6. Колпаков В., Кузьменко О., Пастух І. та ін. Курс адміністративного права України : підручник. Київ : Юрінком Інтер, 2012. 808 с.
7. Мельник Р.С. Загальне адміністративне право в питаннях і відповідях : навчальний посібник. Київ: Юрінком Інтер, 2018. 308 с.
8. Патерило І. Сутність та особливості адміністративних актів як основних інструментів діяльності суб'єктів публічної адміністрації. Науковий вісник

Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2015. Випуск 31. Том 3. С. 10-14.

9. Тимошук В. Адміністративні акти: процедура прийняття та припинення дії : монографія. Київ : Конус-Ю, 2010. 296 с.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ 5

ТЕМА 5. Акти органів виконавчої влади: поняття, види, вимоги до них

1. Поняття адміністративного акта та його правова природа.
2. Види актів органів виконавчої влади: нормативні та індивідуальні.
3. Вимоги (законність, обґрунтованість, пропорційність, вмотивованість) висуваються до адміністративного акта.
4. Підстави та порядок оскарження актів органів виконавчої влади.
5. Помилкові або незаконні адміністративні акти та їх правові наслідки.

Основна література

1. Конституція України від 28.06.1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. ст. 141. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Про звернення громадян : Закон України від 02.10.1996 р. №393/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 47. ст. 256 URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80#Text>
3. Про Кабінет Міністрів України : Закон України від 27.12.2004 р. №794. *Відомості Верховної Ради*. 2014. № 13. ст. 222. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-18#Text>
4. Про центральні органи виконавчої влади : Закон України від 17.03.2011 р. №3166. *Відомості Верховної Ради України*. 2011 № 38 ст.385 URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3166-17#Text>

Додаткова література

1. Авер'янов В.Б. Людиноцентристська ідеологія як основа реформування українського адміністративного права в умовах інтеграційного процесу. URL: <http://radnuk.info/pidrychnuku/493-stetsenko/21414-2012-06-20-10-58-46.html>
2. Галуцько В.В. Публічний інтерес в адміністративному праві. *Форум права*. 2010. № 4. С. 178-182.
3. Галуцько В., Курило В., Короєд С. та ін. Адміністративне право України. Т. 1. Загальне адміністративне право : підручник. Херсон : Грінь Д.С. 2015. 272 с.
4. Галуцько В.В. Основоположні засади адміністративного права України. 2016. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=OOf-SBW9-ck>
5. Гриценко І., Мельник Р., Пухтецька А. та ін. Загальне адміністративне право : підручник. Київ : Юрінком Інтер. 2017. 566 с.

6. Гулак О.В., Павленко В.І. Окремі проблемні питання застосування закону України «Про запобігання корупції». *Юридичний науковий електронний журнал*. № 1/2018 С. 69-71. http://lsei.org.ua/1_2018/21.pdf

7. Гулак О.В. Актуальні питання запобігання і протидії в Україні в умовах воєнного стану. Ринок праці: досягнення, виклики та перспективи у національному та європейському просторі : тези доповідей Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 18 травня 2023 р.). За заг. ред.: В.Б. Сухомлина, Г.А. Пріба. Київ : ФОП Ямчинський О.В., 2023. С. 37-39.

8. Гулак О.В., Курило В.І., Дубчак Л.М. До питання про шляхи подолання корупції в Україні. *Право та державне управління*. 2021. № 1. С. 196-201. URL: http://pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/1_2021/31.pdf

9. Мельник Р.С. Предмет адміністративного права. *Право України*. 2018. URL: https://pravoua.com.ua/ua/store/pravoukr/pravo_2018

10. Мельник Р.С. Загальне адміністративне право в питаннях і відповідях : навчальний посібник. Київ : Юрінком Інтер. 2018. 308 с.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ 6

ТЕМА 6. Адміністративна відповідальність. Проведення у справах про адмінправопорушення

1. Поняття та ознаки адміністративної відповідальності.
2. Елементи складу адміністративного правопорушення.
3. Стадії проведення у справах про адміністративні правопорушення.
4. Права і обов'язки мають учасники адміністративного проведення.
5. Протоколу про адміністративне правопорушення: типові недоліки.

Основна література

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : від 04.11.1950. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 2. Конвенція про дорожні знаки та сигнали : від 08.11.1968. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_902

2. Конвенція про статус біженців від 28.07.1951 р. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_011

3. Конвенція про дорожній рух від 08.11.1968. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_041

4. Конституція України від 28.06.1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. ст. 141. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

5. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 р. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1984. додаток до № 51. ст.1122. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/80731-10>

6. Митний кодекс України : Закон України від 13 березня 2012 року № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text>
7. Лісовий кодекс України : Закон України від 21 січня 1994 р. № 3852-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 17. Ст. 99. URL.
8. Земельний кодекс України : Закон України від 25 жовтня 2001 р. № 2768-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 3-4. Ст. 27. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text>
9. Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі : Закон України від 01.12.1994 р. № 264/94-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 52. ст.455. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/264/94-вр>
10. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини : Закон України від 23.02.2006 р. № 3477-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 30. ст. 260. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15>
11. Про безоплатну правову допомогу : Закон України від 02.06.2011 р. № 3460-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 51. ст. 577. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17>
12. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII. *Відомості Верховної Ради*. 2014. № 49. ст. 2056. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>
13. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 р. №580. *Відомості Верховної Ради*. 2015. № 40-41. ст. 379. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>
14. Про Правила дорожнього руху : Постанова Кабінету Міністрів України від 10.10.2001 р. № 1306. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1306-2001-п>
15. Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції : Наказ МВС України від 06.11.2015 р. № 1376. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1496-15>
16. Про затвердження Інструкції з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані не в автоматичному режимі: Наказ МВС України від 07.11.2015 р. № 1395. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1408-15>
17. Про затвердження Інструкції про організацію здійснення адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі : Наказ МВС України та Державного департаменту з питань виконання покарань від 04.11.2003 р. № 1303/203. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0046-04>
18. Про затвердження Інструкції про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної, холодної і охолощеної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії, та патронів до них, а також боєприпасів

до зброї, основних частин зброї та вибухових матеріалів : Наказ МВС України від 21.08.1998 р. № 622. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0637-98>

Додаткова література

1. Адміністративне право України. Повний курс : підручник / за ред. В. Галуцька, О. Правоторової. Видання третє. Київ. Академія адміністративно-правових наук. 2020. 466 с.

2. Джафарова О.В., Шатрава С.О. та ін. Поліцейська (адміністративна) діяльність : навч. посіб. За заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. О.І. Безпалової ; передм. О.І. Безпалової ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2020. 396 с.

3. Кузьменко О.В., Плугатир М.В., Пастух І.Д. та ін. Адміністративна відповідальність та провадження в справах про адміністративні правопорушення : навч. посіб. За заг. ред. О.В. Кузьменко. К. Центр учбової літератури, 2016. 388 с.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ 7

ТЕМА 7. Адміністративний процес. Алгоритм адміністративної процедури

1. Поняття адміністративної процедури та її місце в діяльності публічної адміністрації.

2. Принципи адміністративної процедури.

3. Етапи адміністративної процедури (звернення – розгляд – рішення – оскарження).

4. Алгоритм розгляду звернення громадянина в органі влади.

5. Розмежування адміністративної процедури від адміністративного провадження у справах про адміністративні правопорушення.

Основна література

1. Конституція України від 28.06.1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. ст. 141. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

2. Про звернення громадян : Закон України від 02.10.1996 р. №393/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 47. ст. 256 URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80#Text>

3. Про адміністративну процедуру від 17.02.2022 р. № 2073-ІХ. *Голос України* від 15 червня 2022 р. № 123. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2073-20#Text>

Додаткова література

1. Адміністративне право України. Повний курс : підручник / за ред. В. Галуцька, О. Правоторової. Видання третє. Київ : Академія адміністративно-правових наук, 2020. 466 с. 2. Кузьменко О.В. Курс адміністративного права України : підручник. За заг. Кузьменко О.В., Пастуха І.Д. К. : Юринком Інтер, 2018. 912 с.

2. Джафарова О.В., Шатрава С.О. та ін. Поліцейська (адміністративна) діяльність : навч. посіб. / за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. О.І. Безпалової ; передм. О.І. Безпалової ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2020. 396 с.

3. Кузьменко О.В., Плугатир М.В., Пастух І.Д. та ін. Адміністративна відповідальність та провадження в справах про адміністративні правопорушення : навч. посіб. За заг. ред. О.В. Кузьменко. К. Центр учбової літератури. 2016. 388 с.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 8

ТЕМА 8. Адміністративне судочинство. Моделювання судового розгляду адміністративної справи

1. Предметна та суб'єктна юрисдикція адміністративних судів.
2. Стадії адміністративного судочинства: позов, підготовче провадження, розгляд справи, апеляція, касація.
3. Права та обов'язки учасників адміністративного процесу.
4. Практичне завдання: змоделювати розгляд справи про оскарження рішення органу влади.
5. Способи захисту прав застосовують адміністративні суди.

Основна література

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: від 04.11.1950 року, ратифікована Законом України 475/97-ВР від 17 липня 1997 року. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_004

2. Конституція України від 28.06.1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. ст. 141. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

3. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 35-36. № 37. ст. 446 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text>

4. Цивільний кодекс України із змінами та доповненнями, ухвалений Верховною Радою України 16 січня 2003 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. №№ 40-44. ст. 356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>

5. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 р. № 1402-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2016. № 31. ст. 545. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19>

6. Про санкції : Закону України від 14.08.2014 р. № 1644-VII. *Відомості Верховної Ради*. 2014. № 40. ст. 2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1644-18#n77>

7. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 5.07.2012 р. № 5076-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. №27. Ст. 282. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>

8. Оголошення про створення та забезпечення функціонування трьох підсистем (модулів) ЄСІТС. URL: <https://court.gov.ua/press/news/1173657>.

9. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 02 лютого 2022 року у справі № 826/15154/17. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1293874/>

10. Постанова Велика Палата Верховного Суду від 20.06.2018 року у справі № 727/10968/17 від 20 червня 2018 року. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/75004215>

11. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 29.08.2018 року у справі № 522/23245/16-а від 29 серпня 2018 року. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/76291012>

12. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 04.04.2018 року у справі № 280/267/15-а від 04 квітня 2018 року. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/73304878>

13. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Сокурєнко і Стригун проти України» від 20 липня 2006 року. Офіц. сайт Верховної ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_115

14. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Leo ZAND v. Austria» від 12 жовтня 1978 року. Офіц. сайт Європейського суду з прав людини. URL: <file:///C:/Users/Star/AppData/Local/Temp/ZAND v. AUSTRIA>

15. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням у справі за конституційним поданням 52 народних депутатів України та за конституційним поданням Верховної Ради Автономної Республіки Крим щодо відповідності Конституції України (конституційності) статті 15 Кодексу адміністративного судочинства України, статті 7 Цивільного процесуального кодексу України (справа про мову судочинства) від 22 квітня 2008 року № 8-рп/2008. URL: <https://ccu.gov.ua/storinka-knygy/555-movy-u-sudovomu-procesi>

16. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Alaverdyan v. Armenia» від 24 серпня 2010 року. Офіц. сайт Європейського суду з прав людини. URL: <http://echr.ketse.com/doc/4523.04-en-20100824>

Додаткова література

1. Адміністративна юстиція України : проблеми теорії і практики. Настільна книга судді. За загальною редакцією О. М. Пасенюка. К. Істина. 2007. 608 с.

2. Демський Е. Адміністративне процесуальне право України : навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер. 2008. 496 с.

3. Миронюк Р.В. Особливості судового розгляду окремих категорій адміністративних справ : навч. посібник. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ. 2019. 352 с.

4. Осадчий О.Ю. Підсудність адміністративних справ. *Актуальні проблеми держави і права*. 2011. Вип. 49. С. 344-359. URL: <http://www.apdp.in.ua/v60/49.pdf>

5. Решота В.В., Передумови формування адміністративного судочинства в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2015. № 3. С. 124-127.

ТЕМАТИКА РЕФЕРАТІВ

До теми 1. Поняття, предмет і система адміністративного права України

- 1. Адміністративне право як галузь публічного права: зміст, значення та функції.*
- 2. Предмет адміністративного права: сучасні підходи до розуміння та класифікації відносин.*
- 3. Метод адміністративного права: імперативність і диспозитивність у публічному управлінні.*
- 4. Система адміністративного права України: структура, інститути, тенденції розвитку.*
- 5. Співвідношення адміністративного права з іншими галузями права (конституційним, фінансовим, кримінальним).*

До теми 2. Джерела адміністративного права. Аналіз адміністративно-правових норм

- 1. Система джерел адміністративного права України: нормативна та доктринальна основа.*
- 2. Роль Конституції України у формуванні принципів адміністративного права.*
- 3. Підзаконні нормативно-правові акти у сфері публічного управління: види та юридична сила.*
- 4. Структура адміністративно-правової норми: гіпотеза, диспозиція, санкція.*
- 5. Проблеми систематизації та кодифікації адміністративного законодавства.*

До теми 3. Суб'єкти адміністративного права. Публічна адміністрація

- 1. Публічна адміністрація в Україні: поняття, структура та функції.*
- 2. Адміністративно-правовий статус органів виконавчої влади.*
- 3. Громадяни та юридичні особи як суб'єкти адміністративного права: права, обов'язки, гарантії.*
- 4. Органи місцевого самоврядування: власні та делеговані повноваження.*
- 5. Адміністративно-правовий статус публічних службовців: права, обмеження, відповідальність.*

До теми 4. Форми та методи публічного адміністрування

- 1. Форми публічного адміністрування: нормативні, індивідуальні, організаційні, матеріально-технічні.*

2. *Методи управлінської діяльності: переконання, примус, заохочення, регулювання.*
3. *Адміністративний примус: види, підстави, гарантії прав громадян.*
4. *Адміністративні послуги як форма діяльності публічної адміністрації.*
5. *Практика застосування форм і методів публічного адміністрування в умовах реформ державного управління.*

До теми 5. Акти органів виконавчої влади: поняття, види, вимоги до них

1. *Поняття адміністративного акта та його місце в правовій системі України.*
2. *Нормативні та індивідуальні акти органів виконавчої влади: особливості та юридична сила.*
3. *Вимоги до адміністративного акта: законність, обґрунтованість, пропорційність, вмотивованість.*
4. *Порядок прийняття, виконання та оскарження актів органів виконавчої влади.*
5. *Типові порушення при ухваленні адміністративних актів та їх правові наслідки.*

До теми 6. Адміністративна відповідальність. Проведення у справах про адміністративні правопорушення

1. *Поняття адміністративної відповідальності та її відмежування від інших видів юридичної відповідальності.*
2. *Склад адміністративного правопорушення: теоретичні аспекти та практика застосування.*
3. *Проведення у справах про адміністративні правопорушення: стадії та учасники.*
4. *Адміністративні стягнення: види, підстави застосування, ефективність.*
5. *Права особи, яка притягається до адміністративної відповідальності: національні гарантії та європейські стандарти.*

До теми 7. Адміністративний процес. Адміністративна процедура

1. *Поняття і принципи адміністративного процесу: теорія та законодавство.*
2. *Адміністративна процедура: етапи, вимоги, юридична значущість.*
3. *Звернення громадян: алгоритм розгляду, строки, відповідальність за порушення.*
4. *Забезпечення публічності та прозорості адміністративних процедур.*

5. Порівняльний аналіз адміністративних процедур у країнах ЄС та в Україні.

До теми 8. Адміністративне судочинство. Судовий розгляд адміністративної справи

1. Система адміністративних судів України: структура, компетенція, принципи діяльності.

2. Порядок звернення до адміністративного суду: вимоги до позовної заяви.

3. Стадії адміністративного судочинства: підготовче, судове, апеляційне, касаційне провадження.

4. Докази в адміністративному процесі та їх оцінка судом.

5. Судовий контроль за діяльністю органів публічної адміністрації: значення та практика.

ТЕСТИ, КЕЙСИ ТА ЗАВДАННЯ

ТЕМА 1. Поняття, предмет і система адміністративного права України

1. Адміністративне право – це:

- а) галузь цивільного права
- б) галузь публічного права
- в) окрема правова система
- г) галузь кримінального права

2. Предмет адміністративного права охоплює відносини:

- а) трудові
- б) сімейні
- в) управлінські
- г) спадкові

3. До системи адміністративного права НЕ входить:

- а) Загальна частина
- б) Особлива частина
- в) Кримінально-процесуальний розділ
- г) Інститути адміністративної відповідальності

4. Яка ознака належить адміністративному праву?

- а) Регулює приватні відносини
- б) Використовує метод субординації
- в) Регулює лише майнові відносини
- г) Відсутність імперативності норм

5. Основним методом адміністративного права є:

- а) диспозитивний
- б) імперативний
- в) договірний
- г) рекомендаційний

Тематичний кейс

Ситуація:

Громадянин звернувся до місцевої адміністрації за дозволом на розміщення МАФу. Посадовець відмовив, посилаючись на «власне бачення», але жодної норми не назвав.

Завдання:

- 1. Визначити, які адміністративно-правові відносини виникли.
- 2. Які норми адміністративного права регулюють поведінку посадовця?

3. Чи може посадовець діяти на власний розсуд?

Завдання для практичного заняття:

1. Скласти схему системи адміністративного права.

2. Охарактеризувати предмет адміністративного права через 3 групи суспільних відносин.

3. Визначити ознаки, які відрізняють адміністративне право від конституційного.

ТЕМА 2. Джерела адміністративного права. Аналіз адміністративно-правових норм

Тести

1. Головним джерелом адміністративного права є:

- а) розпорядження міністра
- б) Конституція України
- в) інструкції
- г) прецедент

2. Нормативно-правовий акт – це:

- а) документ, що містить загальні правила
- б) індивідуальне рішення
- в) лист-роз'яснення
- г) договір

3. Який елемент НЕ входить у структуру норми?

- а) гіпотеза
- б) диспозиція
- в) санкція
- г) резолюція

4. Підзаконний акт приймається:

- а) виключно парламентом
- б) виконавчими органами
- в) судами
- г) прокуратурою

5. Систематизація законодавства включає:

- а) укладення угод
- б) кодифікацію
- в) податковий облік
- г) статистичний аналіз

Тематичний кейс

Ситуація:

Міністерство видало наказ, що суперечить положенням закону.

Завдання:

- 1. Визначити, чи є цей наказ чинним.*
- 2. Назвати принцип ієрархії нормативних актів.*
- 3. Який орган має повноваження скасувати наказ?*

Завдання:

- 1. Проаналізувати норму КУпАП (на вибір) та розписати її структуру.*
- 2. Визначити, які джерела адміністративного права регулюють порядок надання адміністративних послуг.*
- 3. Побудувати ієрархію нормативних актів у сфері публічного управління.*

ТЕМА 3. Суб'єкти адміністративного права. Публічна адміністрація

Тести

1. Суб'єктом адміністративного права є:

- а) лише органи влади*
- б) громадяни*
- в) виключно посадові особи*
- г) юридичні особи приватного права*

2. Публічна адміністрація – це:

- а) лише міністерства*
- б) органи державної та муніципальної влади*
- в) підприємства*
- г) суди*

3. Правосуб'єктність суб'єкта включає:

- а) страхові відносини*
- б) правоздатність і дієздатність*
- в) лише правоздатність*
- г) лише дієздатність*

4. Делеговані повноваження органів місцевого самоврядування:

- а) передаються державою*
- б) є виключно місцевими*
- в) виникають за ініціативою громади*
- г) передаються судами*

5. Публічна адміністрація здійснює:

- а) правосуддя*
- б) оперативне управління*
- в) законодавчу діяльність*
- г) проведення виборів*

Кейс

Ситуація:

Міська рада делегувала райдержадміністрації повноваження щодо видачі дозволів.

Питання:

- 1. Чи відповідає це законодавству?*
- 2. Хто несе відповідальність за дії у межах делегованих повноважень?*

Завдання

- 1. Порівняти адміністративно-правовий статус органу влади та громадянина.*
- 2. Скласти таблицю «Власні – делеговані повноваження ОМС».*
- 3. Визначити суб'єктний склад у конкретній справі про адмінправопорушення.*

ТЕМА 4. Форми та методи публічного адміністрування

Тести

1. До методів публічного адміністрування НЕ належить:

- а) переконання*
- б) примус*
- в) рекомендації*
- г) добровільна участь громадян*

2. Адміністративний примус застосовується:

- а) лише судами*
- б) органами виконавчої влади*
- в) приватними особами*
- г) ОМС незаконно*

3. Акти застосування норм права – це:

- а) наказ міністра*
- б) рішення про накладення штрафу*
- в) закон*
- г) постанова уряду*

4. Заохочення є:

- а) формою*
- б) методом*
- в) видом відповідальності*
- г) процесуальною дією*

5. Адміністративні послуги належать до:

- а) організаційних форм*
- б) матеріальних*
- в) контрольних*
- г) юрисдикційних*

Кейс

Ситуація:

Інспектор поліції зупинив авто без підстав і вимагав пред'явити документи.

Питання:

- 1. Чи є це правомірним застосуванням методу примусу?*
- 2. Які форми діяльності порушено?*

Завдання:

- 1. Навести приклади 5 форм та 5 методів управління з реальної практики.*
- 2. Скласти алгоритм застосування адміністративного примусу.*
- 3. Визначити, які методи допустимі при організації державної політики.*

ТЕМА 5. Акти органів виконавчої влади

Тести

1. Нормативний акт – це акт, який:

- а) вирішує конкретну справу*
- б) містить загальні правила*
- в) є судовим рішенням*
- г) застосовується одноразово*

2. Індивідуальний акт:

- а) має багаторазову дію*
- б) адресований конкретній особі*
- в) є законом*
- г) не підлягає оскарженню*

3. Вимога до акту – це:

- а) секретність*
- б) законність*

- в) політичність*
- г) узгодженість із традиціями*

4. Незаконний акт може бути:

- а) обов'язковим*
- б) скасованим*
- в) чинним назавжди*
- г) невідкличним*

5. Хто може скасувати акт міністерства?

- а) Кабінет Міністрів*
- б) Верховний Суд*
- в) обласна рада*
- г) місцевий суд*

Кейс

Ситуація:

Міністерство видало наказ, що встановлює нові ліцензійні вимоги, яких закон не передбачає.

Питання:

- 1. Чи є наказ законним?*
- 2. Які наслідки для юридичних осіб?*

Завдання:

- 1. Порівняти нормативні та індивідуальні акти.*
- 2. Розробити вимоги до проекту адміністративного акта.*
- 3. Прочитати реальний акт міністерства та визначити його структуру.*

ТЕМА 6. Адміністративна відповідальність

Тести

1. Адмінвідповідальність – це:

- а) кримінальна реакція*
- б) різновид юридичної відповідальності*
- в) внутрішній конфлікт*
- г) цивільна відповідальність*

2. Суб'єктом адмінправопорушення НЕ може бути:

- а) громадянин*
- б) посадова особа*
- в) юридична особа (у КУпАП)*

г) іноземець

3. Перша стадія провадження:

- а) оскарження
- б) складання протоколу
- в) накладення стягнення
- г) виконання

4. Стягнення за КУпАП:

- а) довічне ув'язнення
- б) штраф
- в) анулювання шлюбу
- г) адміністративна реформа

5. Протокол складається:

- а) будь-якою особою
- б) уповноваженим органом
- в) журналістом
- г) адвокатом

Кейс

Ситуація:

Поліцейський склав протокол, але не роз'яснив особі її права.

Питання:

- 1. Чи є протокол законним?
- 2. Які наслідки для справи?

Завдання:

- 1. Скласти структуру протоколу про адмінправопорушення.
- 2. Описати етапи провадження у конкретній статті КУпАП.
- 3. Визначити, чи може бути накладений штраф у ситуації, запропонованій викладачем.

ТЕМА 7. Адміністративний процес. Адміністративна процедура

Тести

1. Адміністративна процедура – це:

- а) кримінальна справа
- б) порядок прийняття рішень органами влади
- в) діяльність судів
- г) трудовий процес

2. Принцип «належного врядування» означає:

- а) швидкість за будь-яку ціну
- б) прозорість і обґрунтованість
- в) виконання вказівок без пояснень
- г) обмеження прав

3. Адміністративна процедура завершується:

- а) рішенням
- б) виконанням покарання
- в) судовим розглядом
- г) кодифікацією

4. Звернення громадянина розглядається:

- а) необмежений час
- б) протягом 30 днів
- в) 90 днів
- г) коли зручно органу

5. Процедура оскарження рішень – це:

- а) кримінальна дія
- б) внутрішній контроль
- в) організаційна форма
- г) дисциплінарний метод

Кейс

Ситуація:

Громадянин подав звернення, але орган не відповів у строк.

Питання:

1. Які права порушено?
2. Що повинен зробити заявник?

Завдання:

1. Скласти алгоритм адміністративної процедури з розгляду звернення.
2. Розробити схему процедури надання адміністративної послуги.
3. Порівняти процедуру та процес.

ТЕМА 8. Адміністративне судочинство

Тести

1. Адмінсудочинство регулюється:

- а) КПК

- б) КАС України*
- в) ЦК*
- г) ПКУ*

2. Сторонами є:

- а) прокурор і суд*
- б) позивач і відповідач*
- в) адвокат і поліцейський*
- г) нотаріус і заявник*

3. Підготовче провадження має на меті:

- а) винесення постанови*
- б) встановлення обставин*
- в) виконання рішення*
- г) примирення*

4. Рішення адмінсуду може бути:

- а) лише позитивним*
- б) скасуванням акта*
- в) обвинуваченням*
- г) штрафом*

5. Оскарження здійснюється:

- а) до президента*
- б) шляхом апеляції*
- в) шляхом скарги в РДА*
- г) до Верховної Ради*

Кейс

Ситуація:

Підприємець оскаржує рішення податкової про штраф.

Питання:

- 1. Який суд має юрисдикцію?*
- 2. Які докази повинна надати податкова?*

Завдання:

- 1. Скласти схему «Стадії адміністративного судочинства».*
- 2. Провести модельний судовий розгляд (ролі: суддя, позивач, відповідач).*
- 3. Оцінити законність конкретного рішення органу влади (за матеріалами викладача).*

ПИТАННЯ ДО САМОКОНТРОЛЮ

1. Поняття адміністративного права: сутність та ознаки.
2. Адміністративне право як галузь публічного права.
3. Предмет адміністративного права: характеристика та класифікація відносин.
4. Метод адміністративного права: імперативність і диспозитивність.
5. Принципи адміністративного права та їх значення.
6. Адміністративно-правові відносини: види, структура, особливості.
7. Система адміністративного права: загальна характеристика елементів.
8. Загальна та Особлива частини адміністративного права: співвідношення.
9. Функції адміністративного права.
10. Співвідношення адміністративного права з конституційним правом.
11. Співвідношення адміністративного права з фінансовим та кримінальним правом.
12. Роль адміністративного права у публічному управлінні.
13. Поняття та класифікація джерел адміністративного права.
14. Конституція України як основне джерело адміністративного права.
15. Закони України у системі джерел адміністративного права.
16. Підзаконні нормативні акти: види та юридична сила.
17. Нормативні акти органів виконавчої влади: характеристика.
18. Нормативність та індивідуальність адміністративних актів.
19. Адміністративно-правова норма: структура, елементи.
20. Види адміністративно-правових норм.
21. Тлумачення адміністративно-правових норм: види та методи.
22. Прогалини в адміністративному праві та способи їх подолання.
23. Юридична техніка в адміністративному нормотворенні.
24. Проблеми кодифікації адміністративного законодавства.
25. Поняття суб'єкта адміністративного права.
26. Адміністративна правосуб'єктність: елементи, особливості.
27. Фізичні особи як суб'єкти адміністративного права.
28. Юридичні особи у системі адміністративних правовідносин.
29. Органи виконавчої влади як суб'єкти адміністративного права.
30. Адміністративно-правовий статус Кабінету Міністрів України.
31. Центральні органи виконавчої влади: класифікація та компетенція.
32. Місцеві державні адміністрації: правовий статус та повноваження.
33. Органи місцевого самоврядування як суб'єкти адміністративного права.
34. Делеговані повноваження органів місцевого самоврядування.
35. Публічна адміністрація: поняття, структура, функції.
36. Публічна служба: види, принципи, правовий статус службовців.
37. Поняття форм публічного адміністрування.

38. Матеріальні та процесуальні форми управлінської діяльності.
39. Організаційні форми діяльності публічної адміністрації.
40. Юрисдикційні форми в діяльності органів влади.
41. Методи публічного адміністрування: класифікація та характеристика.
42. Метод переконання в діяльності органів виконавчої влади.
43. Адміністративний примус: поняття, ознаки, види.
44. Заходи адміністративного попередження та припинення.
45. Адміністративні послуги як форма реалізації владних повноважень.
46. Контроль і нагляд у системі публічного адміністрування.
47. Поняття адміністративного акта та його ознаки.
48. Види адміністративних актів: нормативні та індивідуальні.
49. Вимоги до адміністративного акта: законність, вмотивованість, пропорційність.
50. Порядок підготовки та прийняття адміністративного акта.
51. Юридична сила актів органів виконавчої влади.
52. Реєстрація нормативних актів та її значення.
53. Підстави недійсності адміністративних актів.
54. Порядок виконання адміністративного акта.
55. Оскарження актів органів виконавчої влади.
56. Судовий контроль за законністю адміністративних актів.
57. Поняття адміністративної відповідальності та її ознаки.
58. Принципи адміністративної відповідальності.
59. Джерела правового регулювання адміністративної відповідальності.
60. Склад адміністративного правопорушення: характеристика елементів.
61. Види адміністративних правопорушень.
62. Види адміністративних стягнень за КУпАП.
63. Органи, уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення.
64. Протокол про адміністративне правопорушення: поняття, структура.
65. Стадії провадження у справах про адміністративні правопорушення.
66. Права та обов'язки учасників адміністративного провадження.
67. Розгляд справи органом влади: порядок та строки.
68. Оскарження постанови у справі про адміністративне правопорушення.
69. Поняття адміністративного процесу: структура та ознаки.
70. Адміністративна процедура: зміст та принципи.
71. Закон України «про адміністративну процедуру»: загальна характеристика.
72. Алгоритм адміністративної процедури: основні етапи.
73. Ініціювання адміністративної процедури.
74. Збір та оцінювання доказів у адміністративній процедурі.
75. Строки розгляду адміністративних справ та звернень громадян.
76. Адміністративне провадження та адміністративна процедура: співвідношення.
77. Представництво та участь осіб у адміністративній процедурі.

78. Вимоги до адміністративного рішення.
79. Порядок оскарження рішень у адміністративній процедурі.
80. Контроль за дотриманням адміністративних процедур.
81. Поняття та завдання адміністративного судочинства.
82. Система адміністративних судів України.
83. Юрисдикція адміністративних судів: предметна і суб'єктна.
84. Позов у адміністративному процесі: види та вимоги.
85. Докази у адміністративному судочинстві: види, оцінка.
86. Підготовче провадження: мета та зміст.
87. Судовий розгляд адміністративної справи: порядок проведення.
88. Рішення адміністративного суду: види та вимоги.
89. Оскарження рішень адміністративного суду: апеляція і касація.
90. Виконання судових рішень у справах адміністративної юрисдикції.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна література:

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : від 04.11.1950. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004
2. Конвенція про дорожні знаки та сигнали : від 08.11.1968. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_902
2. Конвенція про дорожній рух від 08.11.1968. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_041
3. Конвенція про статус біженців. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_011
4. Конституція України від 28.06.1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. ст. 141. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
5. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 р. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1984. додаток до № 51. ст.1122. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/80731-10>
6. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 35-36. № 37. ст. 446 URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text>
7. Митний кодекс України : Закон України від 13 березня 2012 року № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text>
8. Лісовий кодекс України : Закон України від 21 січня 1994 р. № 3852-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 17. Ст. 99. URL.
9. Земельний кодекс України : Закон України від 25 жовтня 2001 р. № 2768-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 3-4. Ст. 27. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text>
10. Про Антимонопольний комітет України : Закон України від 26 листопада 1993 р. № 3659-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 50. Ст. 472. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3659-12/ed20210805#Text>
11. Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі : Закон України від 01.12.1994 р. № 264/94-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 52. ст.455. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/264/94-вр>
12. Про звернення громадян : Закон України від 02.10.1996 р. №393/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 47. ст. 256 URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80#Text>
13. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1997. № 24. Ст. 170. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80/stru>
14. Про місцеві державні адміністрації : Закон України від 9.04.1999 р. № 586-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 20-21. Ст. 190. URL.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-14#Text>

15. Про Кабінет Міністрів України : Закон України від 27.12.2004 р. №794. *Відомості Верховної Ради*. 2014. № 13. ст. 222. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-18#Text>

16. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини : Закон України від 23.02.2006 р. № 3477-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 30. ст. 260. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15>

17. Про центральні органи виконавчої влади : Закон України від 17.03.2011 р. №3166. *Відомості Верховної Ради України*. 2011 № 38. ст. 385 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3166-17#Text>

18. Про безоплатну правову допомогу : Закон України від 02.06.2011 р. № 3460-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 51. ст. 577. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17>

19. Про Фонд державного майна України : Закон України від 9.12.2011 р. № 4107-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 28. Ст. 311. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4107-17#Text>

20. Про адміністративні послуги : Закон України від 06.09.2012 р. №5203. *Відомості Верховної Ради*. 2013. № 32. ст.409. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5203-17#Text>

21. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 5.07.2012 р. № 5076-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. №27. Ст. 282. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>

22. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2014. № 49. ст. 2056. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>

23. Про санкції : Закону України від 14.08.2014 р. № 1644-VII. *Відомості Верховної Ради*. 2014. № 40. ст. 2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1644-18#n77>

24. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2015. № 28. Ст. 250. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80/stru>

25. Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 р. №889. *Відомості Верховної Ради*. 2016. № 4. ст.43. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text>

26. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 р. №580. *Відомості Верховної Ради*. 2015. № 40-41. ст. 379. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>

27. Про військово-цивільні адміністрації : Закон України від 3.02.2015 р. № 141-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2015. № 13. Ст. 87. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/141-19#Text>

28. Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг : Закон України від 22.09.2016 р. № 1540-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2016. № 51. Ст. 833. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1540-19#Text>

29. Про адміністративну процедуру від 17.02.2022 р. № 2073-IX. *Голос України* від 15 червня 2022 р. № 123. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2073-20#Text>

30. Про Правила дорожнього руху : Постанова Кабінету Міністрів України від 10.10.2001 р. № 1306. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1306-2001-п>

31. Про затвердження Інструкції про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної, холодної і охолощеної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії, та патронів до них, а також боєприпасів до зброї, основних частин зброї та вибухових матеріалів : Наказ МВС України від 21.08.1998 р. № 622. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0637-98>

32. Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції : Наказ МВС України від 06.11.2015 р. № 1376. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1496-15>

33. Про затвердження Інструкції з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані не в автоматичному режимі: Наказ МВС України від 07.11.2015 р. № 1395. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1408-15>

34. Про затвердження Інструкції про організацію здійснення адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі : Наказ МВС України та Державного департаменту з питань виконання покарань від 04.11.2003 р. № 1303/203. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0046-04>

35. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням у справі за конституційним поданням 52 народних депутатів України та за конституційним поданням Верховної Ради Автономної Республіки Крим щодо відповідності Конституції України (конституційності) статті 15 Кодексу адміністративного судочинства України, статті 7 Цивільного процесуального кодексу України (справа про мову судочинства) від 22 квітня 2008 року № 8-рп/2008. URL: <https://ccu.gov.ua/storinka-knygy/555-movy-u-sudovomu-procesi>

36. Оголошення про створення та забезпечення функціонування трьох підсистем (модулів) ЄСІТС. URL: <https://court.gov.ua/press/news/1173657>.

37. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 02 лютого 2022 року у справі № 826/15154/17. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1293874/>

38. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 29.08.2018 року у справі № 522/23245/16-а від 29 серпня 2018 року. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/76291012>

39. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 04.04.2018 року у справі № 280/267/15-а від 04 квітня 2018 року. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/73304878>

40. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Сокурєнко і Стригун проти України» від 20 липня 2006 року. Офіц. сайт Верховної ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_115

41. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Leo ZAND v. Austria» від 12 жовтня 1978 року. Офіц. сайт Європейського суду з прав людини. URL: <file:///C:/Users/Star/AppData/Local/Temp/ZAND v. AUSTRIA>

42. Постанова Велика Палата Верховного Суду від 20.06.2018 року у справі № 727/10968/17 від 20 червня 2018 року. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/75004215>

43. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Alaverdyan v. Armenia» від 24 серпня 2010 року. Офіц. сайт Європейського суду з прав людини. URL: <http://echr.ketse.com/doc/4523.04-en-20100824>

Додаткова література:

44. Авер'янов В.Б. Людиноцентристська ідеологія як основа реформування українського адміністративного права в умовах інтеграційного процесу. URL: <http://radnuk.info/pidrychnuku/493-stetsenko/21414-2012-06-20-10-58-46.html>

45. Адміністративне право України : підручник. За заг. ред. Т. Коломоєць. Київ : Істина, 2012. 528 с.

46. Адміністративне право України. Повний курс : підручник. За ред. В. Галуцька, О. Правоторової. Видання третє. Київ : Академія адміністративно-правових наук, 2020. 466 с.

47. Адміністративний процес в Україні : колективна монографія. В. Галуцько, П. Діхтієвський, С. Стеценко, О. Ситников та ін. За ред. В. Галуцька, О. Правоторової. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2021. 846 с.

48. Загальне адміністративне право : підручник. За загальною редакцією Р.С. Мельника. Видання друге. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2023. 690 с.

49. Адміністративне право України. Повний курс : підручник. В. Галуцько, П. Діхтієвський, О. Кузьменко та ін.; за ред. В. Галуцька, О. Правоторової. Видання четверте. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2021. 656 с.

50. Адміністративне право для громадян України : науково-популярне видання. За ред. В. Галуцька. Київ : НДПП, 2019. 114 с.

51. Адміністративне право та адміністративний процес. Повний курс : підручник. В. Галуцько, П. Діхтієвський, А. Берlach та ін. ; за заг. ред. В. Галуцька, В. Фелика. Вид. 5-те. Одеса : Видавництво «Юридика», 2025. 700 с.

52. Адміністративний процес України : підручник. За заг. ред. Д. І. Йосифовича. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2021. 500 с.

53. Адміністративна юстиція України : проблеми теорії і практики. Настільна книга судді. За загальною редакцією О. М. Пасенюка. К. : Істина, 2007. 608 с.

54. Битяк Ю.П., Гаращук В.М., Богуцький В.В. та ін. Адміністративне право України : підручник. За заг. ред. Ю.П. Битяка, В.М. Гаращука, В.В. Зуй. Х. : Право, 2010. 624 с.
55. Галуцько В. Публічний інтерес в адміністративному праві. *Форум права*. 2010. № 4. С. 178-182.
56. Горбулін В.П., Грицяк Н.В., Семенченко А.І., Карпенко О.В. та ін. Електронне урядування : підручник. За заг. ред. проф. Ю.В. Ковбасюка ; наук. ред. проф. Н.В. Грицяк, проф. А.І. Семенченка. К. : НАДУ, 2014. 352 с.
57. Грицяк Н.В., Соловійов С.Г. Електронна демократія як механізм політичної взаємодії : навч.-метод. рек. Київ : НАДУ.
58. Гулак О.В., Павленко В.І. Окремі проблемні питання застосування закону України «Про запобігання корупції». *Юридичний науковий електронний журнал*. № 1/2018 С. 69-71. http://lsej.org.ua/1_2018/21.pdf
59. Гулак О.В., Курило В.І., Дубчак Л.М. До питання про шляхи подолання корупції в Україні. *Право та державне управління*. 2021. № 1. С. 196-201. URL: http://pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/1_2021/31.pdf
60. Гулак О.В. Актуальні питання запобігання і протидії в Україні в умовах воєнного стану. Ринок праці: досягнення, виклики та перспективи у національному та європейському просторі : тези доповідей Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 18 травня 2023 р.). За заг. ред.: В.Б. Сухомлина, Г.А. Пріба. Київ : ФОП Ямчинський О.В., 2023. С. 37-39.
61. Джафарова О.В., Шатрава С.О. та ін. Поліцейська (адміністративна) діяльність : навч. посіб. За заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. О.І. Безпалової ; передм. О.І. Безпалової ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2020. 396 с.
62. Діхтієвський П.В. Адміністративне право України : підручник. Київ : Видавництво «Людмила», 2023. 772 с.
63. Демський Е. Адміністративне процесуальне право України : навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 496 с.
64. Дубов Д. Основи електронного урядування : навчальний посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2006. 176 с.
65. Електронне урядування : підручник. За заг. ред. проф. Ю.В. Ковбасюка ; наук. ред. проф. Н.В. Грицяк, проф. А.І. Семенченка. Київ : НАДО, 2014. 352 с.
66. Колпаков В.К., Кузьменко О.В. Адміністративне право України : підручник. К. : Юрінком Інтер, 2003. 544 с.
67. Коломоець Т.О. Адміністративне право України. Академічний курс : підручник. К. : Юрінком Інтер, 2011. 576 с.
68. Кузьменко О.В., Плугатир М.В., Пастух І.Д. та ін. Адміністративна відповідальність та провадження в справах про адміністративні правопорушення : навч. посіб. За заг. ред. О.В. Кузьменко. К. : Центр учбової літератури, 2016. 388 с.

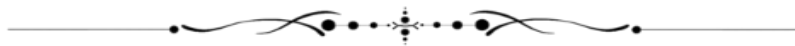
69. Колпаков В.К., Кузьменко О.В., Пастух І.Д., Сущенко В.Д. та ін. Курс адміністративного права України : підручник. За ред. В.В. Коваленка. К. : Юрінком Інтер, 2012. 808 с.
70. Колпаков В., Кузьменко О., Пастух І. та ін. Курс адміністративного права України : підручник. Київ : Юрінком Інтер. 2012, 808 с.
71. Мельник Р.С. та ін. 100 відповідей на 100 питань по загальному адміністративному праву : навчальний посібник. Київ : Юрінком Інтер. 2017. С.85.
72. 2. Мельник Р.С. Предмет адміністративного права. *Право України*. 2018. № 3. С. 159-182. URL: <http://jnas.nbuv.gov.ua/article/UJRN-0000980829>
73. Мельник Р.С. Загальне адміністративне право в питаннях і відповідях : навчальний посібник. Київ : Юрінком Інтер, 2018. 308 с.
74. Миколаєць В.А. Зразкові й типові справи як новий механізм в адміністративному судочинстві. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2018. № 36. Т. 1. https://www.vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc36/part_1/30.pdf
75. Миронюк Р.В. Особливості судового розгляду окремих категорій адміністративних справ : навч. посібник. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2019. 352 с.
76. Осадчий О.Ю. Підсудність адміністративних справ. *Актуальні проблеми держави і права*. 2011. Вип. 49. С. 344-359. URL: <http://www.apdp.in.ua/v60/49.pdf>
77. Патерило І. Сутність та особливості адміністративних актів як основних інструментів діяльності суб'єктів публічної адміністрації. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2015. Випуск 31. Том 3. С. 10–14.
78. Решота В.В., Передумови формування адміністративного судочинства в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2015. № 3. С. 124-127.
79. Решота В. Акти органів місцевого самоврядування в системі джерел адміністративного права. *Право і суспільство*. 2017. № 6. С. 126-131.
80. Решота В. Адміністративні договори в системі джерел адміністративного права України. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія: Юридичні науки*. 2018. Т. 29 (68). № 4. С. 126-130.
81. Стеценко С.Г. Адміністративне право України : навчальний посібник. Вид. 3-є, перероб. та доп. К. : Атіка, 2011. 624 с.
82. Тимошук В. Адміністративні акти: процедура прийняття та припинення дії : монографія. Київ : Конус-Ю, 2010. 296 с.
83. Цуркаленко Ю. Визнання судових рішень джерелами адміністративного права як необхідність забезпечення принципу верховенства права. *Форум права*. 2015. № 4. С. 297-301. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2015_4_53

Інформаційні ресурси:

1. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <http://www.rada.gov.ua>
2. Офіційний сайт Урядового порталу. <https://www.kmu.gov.ua/>
3. Офіційний сайт МВС України. <https://mvs.gov.ua/>
4. Офіційний вебпортал Національної поліції України <https://npu.gov.ua/>
5. Судова влада України. <https://court.gov.ua/>
6. Офіційний сайт Національної бібліотеки України ім. В.І.Вернадського.

URL: <http://www.nbu.gov.ua/>

7. Офіційний сайт Національної парламентської бібліотеки. URL: <http://nplu.org/>

Папір офсетний. Формат 60х84/16.

Ум. друк. арк. 3,72. Зам. № 7. Тираж 50 прим.

Виготівник: ПВКФ «Технодрук»

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК №1841 від 10.06.2004 р.
58000, м. Чернівці, вул. І. Франка, 20, оф.18, тел. (0372) 55-05-85